

LSS-HANDLÄGGARES ARBETE MED PERSONLIG ASSISTANS:

- HANDLINGSUTRYMME OCH DILEMMAN

OLIVIA COMSTEDT
THEA JOHANSSON

Examensarbete i socialt arbete
61-90 hp
Socionomprogrammet
Maj 2024

Malmö Universitet
Hälsa och samhälle
205 06 Malmö

WORK OF LSS-OFFICERS WITH PERSONAL ASSISTANCE:

- DISCRETION AND DILEMMAS

OLIVIA COMSTEDT
THEA JOHANSSON

Comstedt, O & Johansson, T. Work of LSS-officers with personal assistance. Discretion and dilemmas. *Degree project in social work 15 högskolepoäng*. Malmö University: Faculty of Health and Society, Department of social work, 2024.

Abstract

The purpose of this study is to examine LSS-officers' experiences of investigation and assessment of the right to personal assistance for adults with disabilities in Sweden. The implementation of the study is a semi-structured interview along with two vignettes. The results of the study are based on semi-structured interviews with six municipal LSS-officers. The theoretical framework of the study is from an organizational theory perspective where we analyzed our material using the concepts of discretion and street-level bureaucracy.

The results of our study show that LSS-officers experience their discretion in the assessment and investigation of the right to personal assistance in Sweden as variable. Depending on the situation, LSS-officers have the opportunity to expand their discretion in some cases, while in other cases they find their discretion limited. Situations where the LSS-officers can expand their discretion arise, for example, in assessments where there is uncertainty about whether the individual has the right to personal assistance. In such cases, LSS-officers note that they can create possibilities in the decision for both approval and rejection. Access to good mentoring at the workplace also affects the ability to expand their discretion. Factors that limit LSS-officers discretion in the assessment and investigation of personal assistance include the perception that the LSS-law is often rigid. Access to case law also affects the extent of discretion, as LSS-officers do not believe they can make legally correct decisions when case law is insufficient. The dilemmas faced by LSS-officers arise when they perceive their discretion as limited and encounter situations that complicate their decision-making.

Keywords: Dilemmas, discretion, LSS-law, LSS-officers, personal assistance and street-level bureaucracy.

Comstedt, O & Johansson, T. LSS-handläggares arbete med personlig assistans. Handlingsutrymme och dilemman. *Examensarbete i socialt arbete 15 högskolepoäng*. Malmö Universitet: Fakulteten för Hälsa och Samhälle, institutionen för socialt arbete, 2024.

Sammanfattning

Syftet med denna studie är att undersöka LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av utredning och bedömning av rätten till personlig assistans för vuxna med funktionsnedsättning i Sverige. Genomförandet av studien är en semistrukturerad intervjumetod tillsammans med två vinjetter. Studiens resultat baseras på semistrukturerade intervjuer med sex kommunala LSS-handläggare. I studien är de teoretiska utgångspunkterna från ett organisationsteoretiskt perspektiv där vi analyserat vårt material utifrån begreppen handlingsutrymme och gräsrotsbyråkrati.

Resultatet av vår studie visar att LSS-handläggare upplever sitt handlingsutrymme vid bedömning och utredning av rätten till personlig assistans i Sverige som skiftande. Beroende på vilken situation handläggarna är i så har de i vissa situationer möjlighet att vidga sitt handlingsutrymme medan de i andra situationer upplever handlingsutrymmet som begränsat. De situationer där handläggarna har möjlighet att vidga sitt handlingsutrymme är exempelvis i bedömningar där det uppstår ett gränsfall om den enskilde har rätt till personlig assistans. Handläggarna påpekar att de i sådana situationer kan skapa möjligheter i beslutet till både bifall och avslag. Något som också påverkar att handlingsutrymmet kan vidgas är handläggarnas tillgång till bra handledning på arbetsplatsen. Det som stramar åt LSS-handläggarnas handlingsutrymme vid bedömning och utredning av personlig assistans är exempelvis att LSS-lagstiftningen ofta upplevs som fyrkantig. Tillgång till praxis påverkar även vidden av handlingsutrymmet då handläggarna inte anser att de kan ta rättssäkra beslut när praxis är otillräckliga. LSS-handläggarnas upplevda dilemman skapas när handlingsutrymmet upplevs som litet och de hamnar i situationer som försvårar deras beslut.

Nyckelord: dilemman, gräsrotsbyråkrati, handlingsutrymme, LSS-lagstiftningen, LSS-handläggare och personlig assistans.

Förord

Vi vill tacka de intervjupersoner som tog sin tid att delta i vår studie, ni har möjliggjort denna studie och bidragit med intressanta upplevelser och gett oss viktig kunskap. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Hanna Egard som under arbetets gång stöttat oss med värdefulla idéer och synpunkter. Tack!

Olivia & Thea

Innehållsförteckning

1. Inledning	7
1.1 Problemformulering.....	8
1.2 Syfte.....	8
1.3 Frågeställningar.....	8
1.4 Avgränsningar.....	9
2. Bakgrund	9
2.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.....	9
2.2 Regleringen av rätten till personlig assistans i Sverige.....	10
2.2.1 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).....	10
2.2.2 Personlig assistans.....	10
2.2.3 Ändringar av regleringen av rätten till personlig assistans.....	11
2.2.4 Socialtjänstlag (2001:453) (SoL).....	11
2.2.5 Jämförelse LSS och SoL.....	12
2.2.6 Assistansersättning i Sverige.....	12
2.2.7 Förvaltningslag (2017:900) (FL).....	13
3. Tidigare forskning/kunskapsläge	13
3.1 Handläggarperspektivet.....	13
3.1.1 Handläggning av LSS.....	14
3.1.2 Handläggning av personlig assistans.....	16
3.1.3 Handläggning av andra lagar.....	17
3.2 Erfarenheter av att leva med personlig assistans.....	18
4. Teori	19
4.1 Organisationsteoretiskt perspektiv.....	19
4.1.1 Gräsrotsbyråkrat.....	20
4.1.2 Handlingsutrymme.....	21
5. Metod	21
5.1 Metodval.....	21
5.2 Urval.....	22
5.3 Semistrukturerade intervjuer med vinjetter.....	23
5.3.1 Vinjetter.....	24
5.4 Genomförande av intervjuer.....	24
5.5 Etiska överväganden.....	25
5.6 Bearbetning av material.....	25
5.7 Litteratursökning.....	27
5.8 Arbetsfördelning.....	27
6. Resultat och analys	27
6.1 Lagstiftning och lagändring.....	28
6.1.1 Upplevelse av lagstiftningen i sin helhet.....	28
6.1.2 Upplevelse av förändrad lagstiftning.....	30
6.1.3 Användning av praxis.....	31

6.2 Personkretsbedömningar.....	33
6.3 Personlig assistans och grundläggande behov.....	36
6.4 Insatser.....	39
6.5Handledning.....	40
7. Diskussion.....	41
7.1 Resultatdiskussion.....	41
7.2 Metoddiskussion.....	43
8. Referenser.....	44
9. Bilagor.....	47
Bilaga 1.....	47
Bilaga 2.....	49
Bilaga 3.....	50
Bilaga 4.....	51

1. Inledning

Människobehandlande organisationer är organisationer som har som syfte att förbättra människors liv i samhället. Socialtjänsten och dess tillämpningsområden är tydliga exempel på människobehandlande organisationer. I likhet med andra människobehandlande organisationer styrs socialtjänsten i Sverige av politiken och demokratin, därmed är all offentlig omsorg i Sverige påverkad av politiska och demokratiska beslut. Alla lagar och konventioner som tillämpas i Sverige, som i sin tur styr den offentliga omsorgen, är alltså påverkade av både demokratin och politiken (Johansson, Dellgran & Höjer 2023). Från och med år 2009 är FN:s funktionsrättskonvention gällande i Sverige. Detta innebär att Sverige har förenat sig till att följa det som konventionen innehåller, dock inte att konventionen är svensk lag. År 2024 granskade FN:s funktionsrättskommitté hur Sverige i praktiken lever upp till funktionsrättskonventionen och gav Sverige kritik för arbetet med personer med funktionsnedsättningar (Funktionsrätt Sverige, 2024). Rapporten delger en rad olika synpunkter från kommittén där de anser att Sverige inte lever upp till förväntningarna gällande arbetet för personer med funktionsnedsättningar. De påpekar bland annat att de vill säkerställa en mer jämlik tillgång till personlig assistans. (FN 2024).

Rätten till personlig assistans anges i artikel 19 i FN:s funktionsrättskonvention. Artikel 19 syftar till att personer med funktionsnedsättningar har rätt att leva självständigt och delta i samhället precis som alla andra. Artikel 19 redogör för att personer med funktionsnedsättning har rätt att välja var de vill bo, har rätt till service och stöd i hemmet för att kunna vara delaktig i samhället och att platser i samhället ska vara tillgängliga för dem med funktionsnedsättning. För att säkerställa att personer med funktionsnedsättning har rätt till service och stöd i hemmet för att kunna vara delaktig i samhället är personlig assistans ett särskilt viktigt stöd. Personlig assistans är ett personligt stöd som ges från en personlig assistent till en person med funktionsnedsättning. Personlig assistans är ett stöd som provas individuellt och ges individuellt, det är en tjänst som kontrolleras av personen med funktionsnedsättning och den som får personlig assistans kan välja hur stor kontroll de vill ha över utformningen av stödet (FN 2017).

För att ha rätt till insatsen personlig assistans som i Sverige regleras i 9 § 2 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, behöver den enskilde bedömas tillhöra en av de tre personkretsarna som anges i 1 § LSS. Personlig assistans syftar till att utgöra ett stöd för människor som är i behov av hjälp med de grundläggande behoven (Larsson & Larsson 2024). De grundläggande behoven anges i 9 a § 1-7 LSS och avser andning, personlig hygien, måltider, av- och påklädning, kommunikation med andra, på grund av psykisk funktionsnedsättning behöver stöd för att förebygga skada på sig själv, andra eller egendom och på grund av medicinskt tillstånd finns en risk för den enskildes liv eller överhängande och allvarig risk för den enskildes fysiska hälsa. Larsson och Larsson (2024) beskriver personlig assistans som en möjlighet för den enskilde att forma sitt personliga stöd så att den enskilde kan leva ett så självständigt och oberoende liv som möjligt (Larsson & Larsson 2024). Den som vill ansöka om personlig assistans gör det i den kommun personen bor i (Försäkringskassan 2024c). Ansökan handläggs och utreds sedan av en handläggare (Socialstyrelsen 2021). Handläggare kan använda sig av olika vägledningar i utredningar och praxis är en av dem. Praxis är en dom från Högsta Förvaltningsdomstolen som används som vägledning i ärenden (Lagrummet 2019). Om det inte finns bra eller tillräckligt med praxis kan det påverka bedömningar av ärenden eftersom handläggare inte får tillgång till tydlig och precis vägledning (Staaf et al. 2023).

Lagstiftningen och rätten till personlig assistans kan bedömas och tolkas olika. Ett exempel på detta återfinns i ett domslut från Högsta Förvaltningsdomstolen (HFD), från år 2018 (HFD 2018 ref. 13). Domen rör en person som fått avslag för personlig assistans med motivering från kommunen att personen inte uppkommer i tillräckligt antal timmar. Kommunen bedömde att personen endast uppkom i 3 timmar/vecka grundläggande behov och att det inte var tillräckligt för att bli beviljad personlig assistans. Efter att både personen i fråga och kommunen överklagat till kammarrätt och förvaltningsdomstol behandlades ärendet i HFD som inte beviljade personen personlig assistans. Flera yttranden gjordes i ärendet och de tre instanserna som gjort yttranden har svarat olika gällande ärendet. Som tidigare nämnt yrkar kommunen för att personen inte har rätt till personlig assistans eftersom personen inte uppnår tillräckligt många timmar. Socialstyrelsen däremot yttrar för att personen har rätt till personlig assistans eftersom hjälpbehoven är tillräckligt stora och integritetskränkande. Sveriges Kommuner och Landsting menar dock att personen inte har rätt till personlig assistans och syftar till att hjälpbehovet inte är tillräckligt stort och att ett beviljande av personlig assistans hade försvårat bemanningen för den eventuella arbetsgivaren (HFD 2018 ref. 13). Tre olika instanser har alltså yttrat sig olika i ett ärende där alla utgår ifrån samma lagstiftning, vilket kan anses vara problematiskt. Det kan sända ut en otydlighet till tjänstemän som ska tolka och använda sig av praxis, men det kan också sända ut en otydlighet till samhället när tillämpare av en lag tolkar lagen olika. I detta fall fick personen enligt HFD inte beviljad personlig assistans. Hur påverkar det beslutfattare när praxis är otydliga? Och hur påverkar det de beslut som handläggare tar?

1.1 Problemformulering

Staaf et al. (2023) har genomfört en enkätstudie i Sverige som syftar till att undersöka arbetssituationen för handläggare inom funktionshinderområdet som arbetar med LSS-ärenden. Studiens resultat visar att handläggarna upplever att det tillkommit fler och mer preciserade riktlinjer gällande hur LSS-handläggare ska hantera bedömningar för att göra rättssäkra beslut. Riktlinjernas primära syfte är underlätta för LSS-handläggarna i arbetet och främja den formella rättssäkerheten och skapa förutsättningar för likvärdiga bedömningar. Flera av LSS-handläggarna berättar dock att deras upplevelse är att de riktlinjer som tillkommit för att minska osäkerheten kan tolkas ha minskat handläggarnas handlingsutrymme (Staaf et al. 2023). Lagändringar kan därför generellt tolkas som svåra att arbeta med i praktiken innan tillräckligt med praxis har tillkommit. Med denna studie vill vi belysa ett antal LSS-handläggarnas uppfattningar om deras handlingsutrymme i olika situationer samt vilka eventuella dilemman de kan ställas inför.

1.2. Syfte

Det övergripande syftet är att genom en kvalitativ studie undersöka LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av utredning och bedömning av rätten till personlig assistans för vuxna med funktionsnedsättning.

1.3 Frågeställningar

- Vilket handlingsutrymme upplever LSS-handläggare vid utredning och bedömning av personlig assistans?
- Vilka dilemman identifierar LSS-handläggare i sin myndighetsutövning?

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att avgränsa arbetet i denna studie till att endast undersöka LSS-handläggare i kommunal verksamhet, och därav inte LSS-handläggare som är verksamma inom Försäkringskassan. Avgränsningen gjordes för att få en bredare bild av den kommunala verksamheten. Intresset för Försäkringskassans arbete finns fortfarande men för denna studie var avgränsningen central för det vi ville undersöka. Vi har även valt att begränsa studien till att endast undersöka den kommunala personliga assistansen. Avgränsningen gjordes av liknande anledning som avgränsningen till Försäkringskassan, det vill säga för att ge en bred bild av den kommunala verksamheten. En annan viktig avgränsning i denna studie är att vi valt att inte undersöka arbetet med personlig assistans för barn. Vi har även valt att inte fokusera på de andra LSS-insatserna. LSS-handläggares handlingsutrymme och dilemman vid bedömning av andra LSS-insatser är viktiga och intressanta att analysera men vi anser att personlig assistans är extra intressant eftersom ärendena ofta kan anses vara komplicerade.

I detta arbete har vi även valt att endast fokusera på LSS-handläggare som arbetar med att bedöma rätten till personlig assistans för vuxna. En intervjuperson som vi intervjuat har tidigare arbetat med att bedöma rätten till personlig assistans för barn men vi har valt att endast fokusera på den personens erfarenheter från bedömningen av vuxna. Att studera biståndshandläggares upplevelser av deras handlingsutrymme vid bedömningen av personlig assistans för barn är väldigt intressant. Däremot tas ett föräldraansvar i beaktning vid bedömning av personlig assistans för barn som skiljer sig från bedömningen för vuxna. Det är intressant att analysera bedömningen för vuxna eftersom man enbart ser till individens behov snarare än att behöva ta hänsyn till föräldrarnas ansvar. Av den anledning har vi valt att göra en avgränsning och fokusera på den personliga assistansen för vuxna.

2. Bakgrund

2.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Den 30 mars 2007 undertecknades FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning av flera länder och däribland den svenska regeringen. Konventionen består av 50 artiklar som berör bland annat *rätt att leva självständigt och delta i samhället, tillgänglighet, kvinnor och barn med funktionsnedsättning, jämlikhet och icke-diskriminering* (SÖ 2008:26). Konventionens syfte är inte skapa nya rättigheter för människor med funktionsnedsättningar utan snarare att förstärka deras mänskliga rättigheter genom att skapa mer möjligheter. Enligt 1 kap. 2 § Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform (regeringsformen) så framställs principer som den offentliga makten ska förhålla sig till vilket förstärker funktionshinderkonventionen. Principerna omfattar bland annat respekt för människors lika värde och frihet samt att alla ska ha möjlighet att delta och behandlas jämlikt i samhället (SÖ 2008:23). Som tidigare nämnt i inledningen har Sverige fått kritik av FN:s funktionsrättskommitté för arbetet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

2.2 Regleringen av rätten till personlig assistans i Sverige

Nedan presenteras olika lagrum och bestämmelser som reglerar rätten till personlig assistans i Sverige. De olika rubrikerna och innehållet i dessa är relaterade till varandra eftersom de alla på något sätt reglerar rätten till personlig assistans i Sverige.

2.2.1 Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)

Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortat LSS, är en rättighetslag som säkerställer personer med varaktiga och omfattande funktionshinder goda levnadsvillkor. LSS säkerställer även att personer som lagen omfattar får hjälp i det dagliga livet samt att de har möjlighet att påverka vilket stöd och vilken service de får. Målet med LSS är att individen ska ges möjlighet att leva som andra (Socialstyrelsen 2007a) samt att lagen, enligt 5 §, ska främja jämlikhet och full delaktighet i samhället för de personer som anges i 1 §.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

1. med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
2. med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
3. med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service. (Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade)

Bestämmelserna som anges i 1 § LSS beskrivs ofta som *personkrets* och avser de tre punkterna som paragrafen redogör för. Punkt 1 avser personkrets 1, punkt 2 avser personkrets 2 och punkt 3 avser personkrets 3. I denna studie kommer ordet *personkrets* följt av nummer 1, 2 eller 3 att definiera de olika personkretsarna.

Som tidigare nämnt är målet med LSS att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället för de som tillhör någon av de tre personkretsarna, vilket framgår av 5 § LSS. Om en person tillhör någon personkrets enligt 1 § LSS har de enligt 7 § LSS rätt till insatser i form av särskilt stöd och särskild service. I 7 § LSS framgår även att insatserna ska tillförsäkra den enskilde goda levnadsvillkor. Insatserna anges i 9 § 1-9 LSS. De insatserna som omfattas enligt 9 § 1-9 LSS är rådgivning och annat stöd, biträde av personlig assistent eller ekonomiskt hjälp, ledsagarservice, biträde av kontaktperson, avlösarservice i hemmet, korttidsvistelse utanför det egna hemmet, korttidsstillsyn för skolungdom över 12 år i anslutning till skoldagen utanför hemmet, boende utanför familjehemmet för barn och ungdomar, boende med särskild service eller anpassat boende för vuxna samt daglig verksamhet. Arbetet med handläggning av LSS-insatser regleras i 6 § LSS som redogör för att arbetet ska vara grundat på respekt och integritet.

2.2.2 Personlig assistans

Om den enskilde tillhör personkrets 1-3 har den enskilde enligt 9 § 2 LSS rätt till att få den sökta insatsen, personlig assistans, vidare utredd. Personlig assistans är ett personligt utformat stöd som är till för personer som behöver hjälp med grundläggande behov. Individer med varaktiga och stora funktionshinder som behöver hjälp med ett eller flera grundläggande behov kan ansöka om insatsen personlig assistans för att få behoven tillgodosedda. Med grundläggande behov enligt 9 a § 1-7 LSS avses andning, personlig hygien, måltider, av- och

påklädning, kommunikation med andra, på grund av psykisk funktionsnedsättning behöver stöd för att förebygga skada på sig själv, andra eller egendom och på grund av medicinskt tillstånd finns en risk för den enskildes liv eller överhängande och allvarlig risk för den enskildes fysiska hälsa. Personlig assistans beviljas endast innan en person fyllt 66 år och antalet timmar utökas inte efter det att personen fyllt 66 år.

Om de grundläggande behoven inte överstiger 20 timmar per vecka så är det kommunen som ansvarar för finansieringen. Om den sökande är i behov av stöd i mer än 20 timmar i veckan är det Försäkringskassan, som administrerar den svenska socialförsäkringen, som utreder behovet av personlig assistans. Syftet med att insatsen är personligt utformad är att den enskilde ska kunna leva ett så självständigt och oberoende liv som möjligt. Det ska skapa möjligheter för den enskilde att som alla andra kunna delta i samhällslivet, studera samt ha ett eget boende (Larsson & Larsson 2024). Enligt 9 a § LSS så har den som bedöms ha rätt till personlig assistans för de grundläggande behoven även rätt till stöd för andra personliga behov.

2.2.3 Ändringar av regleringen av rätten till personlig assistans

Den 1 januari 2023 trädde nya och ändrade bestämmelser in om regleringen av personlig assistans, i LSS. Det handlar övergripande om ändringar rörande de grundläggande behoven samt en ändring gällande åldersgräns för personlig assistans. I 9 a § LSS regleras de grundläggande behoven. Ändringarna i 9 a § LSS innebär att ett tidigare grundläggande behov som förutsatte ingående kunskaper om den funktionshindrade togs bort. Ändringarna innebär även att två nya grundläggande behov infördes som framgår av 9 a § 6-7 LSS. 9 a § 6 LSS avser stöd som tillhandahålls den enskilde på grund av psykisk funktionsnedsättning för att förhindra att den enskilde orsakar fysisk skada på sig själv, andra eller på egendom. Ändringen i det grundläggande behovet innebär en utökad rätt till personlig assistans eftersom kravet på ingående kunskaper om den enskilde tas bort. 9 a § 7 LSS avser stöd för egenvård på grund av medicinska tillstånd. Om den enskilde behöver stöd till stor del av dygnet på grund av medicinskt tillstånd som annars innebär fara för den enskildes liv. I bestämmelserna avser en stor del av dygnet en period utan avbrott om minst 12 timmar och att det finns en påtaglig risk för individens hälsa om det medicinska tillståndet inte hanteras omedelbart (Socialstyrelsen 2022).

Tillägg i de grundläggande behoven för personlig hygien framgår av 9 a § andra stycket LSS. Tillägget är kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser (KAM) och innebär att den enskilde på grund av en psykisk funktionsnedsättning behöver kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser för att denne ska kunna tillgodose något av de grundläggande behoven. Stödet är av hjälpare karaktär och är därför inte ett praktiskt stöd. Ändringen avseende ålder regleras i 9 b § LSS och den tidigare åldersgränsen gällande förutsättningarna för personlig assistans höjs från 65 år till 66 år. En ny bestämmelse i 9 g § LSS anger att personlig assistans inte får lämnas om klienten har insatser enligt Hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) (Socialstyrelsen 2022).

2.2.4 Socialtjänstlag (2001:453) (SoL)

Socialtjänstlag (2001:453), förkortat SoL, reglerar socialtjänstens arbete i kommunerna. Socialtjänstens mål är att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och ett aktivt deltagande i arbetslivet, enligt 1 kap. 1 § SoL. Enligt 4 kap. 1 § SoL har den som inte kan tillgodose sina behov och inte kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd i form av försörjningsstöd och för sin livsföring i övrigt. Målet är att

individerna ska uppnå en skälig levnadsnivå. 5 kap. 7-8 a §§ SoL reglerar bestämmelserna för människor med funktionshinder. Enligt 5 kap. 7 § SoL ska socialnämnden exempelvis verka för att individer på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl har svårigheter i sin livsföring ska få en möjlighet att leva som alla andra. Individerna har bland annat rätt till ett anpassat boende och en meningsfull sysselsättning. Individuella insatser som kan ges enligt SoL är exempelvis social hemhjälp och hjälp med bostad (Lundgren & Sunesson 2024).

2.2.5 Jämförelse LSS och SoL

Det finns flera väsentliga likheter och skillnader mellan LSS och SoL. LSS är en rättighetslag och kan anses vara en pluslag till SoL. För att ha rätt till insatser enligt LSS krävs det att den enskilde tillhör en av de tre personkretsarna som anges i 1 § LSS. Det ska finnas ett behov av insatsen samt att behovet inte går att tillgodose på annat sätt. SoL kan istället beskrivas som en ramlagstiftning med rättighetsinslag och är till för alla. Den enskilde kan beviljas insatser enligt SoL om det inte är möjligt för den enskilde att själv tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. Eftersom SoL är en ramlag så skapar det ett handlingsutrymme för handläggarna att själva tolka biståndets innehåll. Inom LSS finns det tio insatser som anges i 9 § LSS och som kan anses vara mer konkreta (Socialstyrelsen 2007b).

Beviljade insatser enligt SoL ska ge den enskilde en skälig levnadsnivå medan insatser enligt LSS istället ska tillförsäkra den enskilde goda levnadsvillkor. Därför uppmuntras ofta den enskilde att först få det prövat enligt LSS eftersom det är till den enskildes fördel. Att bli beviljad insatser enligt LSS hindrar inte den enskilde från att beviljas insatser enligt SoL. En person med personkretstillhörighet som är beviljad insatser enligt LSS kan ha ett behov av andra insatser inom SoL som till exempel hemtjänst eller boendestöd. Alla insatser inom LSS och SoL bygger på frivillighet, den enskildes självbestämmanderätt och respekt för den enskilde. Insatserna ska formas utefter den enskildes behov och önskan (Socialstyrelsen 2007b). Ytterligare en skillnad mellan insatser inom lagstiftningarna är att inom SoL har kommunen rätt till att ta ut avgifter för de beviljade insatserna. För att den enskilde ska kunna ha kvar pengar att leva för efter att avgifterna är betalda så finns det en högsta avgift, en så kallad maxtaxa. Summan som den enskilde har kvar att leva på kallas förbehållsbelopp. De insatser som den enskilde kan bli beviljad enligt LSS är däremot kostnadsfria. Kommunen har dock rätt till att ta ut en avgift för till exempel hyra av bostaden, fritidsverksamheten eller kulturella aktiviteter (Funktionshindersguiden 2024).

2.2.6 Assistansersättning i Sverige

Socialförsäkringsbalken (2010:110), förkortat SFB, är den balk som reglerar den sociala tryggheten som ges genom sociala försäkringar och andra ersättnings- och bidragssystem vilket framkommer av 1 kap. § 1 SFB. Enligt 2 kap. 2 § SFB betecknas balkens olika avdelningar med stora bokstäver. Avdelning D reglerar bestämmelser om särskilda socialförsäkringsförmåner vid funktionshinder och framkommer av 48 kap. 1 § SFB. 51 kap. 2-6 §§ SFB reglerar bestämmelserna för rätten till assistansersättning. Enligt 51 kap. 3 § SFB krävs det att den försäkrade har ett behov av hjälp med de grundläggande behoven som anges i 9 a § LSS i mer än 20 timmar per vecka.

Försäkringskassan är en myndighet som arbetar utifrån Socialförsäkringsbalken (2010:110) och har i uppdrag att administrera socialförsäkringen i Sverige. Tjänstemännen inom myndigheten arbetar med att handlägga ärenden och betala ut olika former av ersättningar. I den svenska socialförsäkringen inkluderas till största del alla som är bosatta i Sverige och den utgör en väsentlig del av samhällets trygghetssystem och har en betydande inverkan på

samhällsekonomin. Försäkringskassan styrs av regeringen genom stiftade lagar, förordningar, ett årligt regleringsbrev samt olika uppdrag. De ersättningar som Försäkringskassan ansvarar för är till exempel för barnfamiljer, sjuka och personer med funktionsnedsättningar (Försäkringskassan 2024a). Försäkringskassan arbetar för att människor med funktionsnedsättningar ska kunna leva som människor som inte har funktionsnedsättningar. De ansvarar för den statliga assistansersättningen och att de människor som har rätt till statlig ersättning ska förses med det. För att ha rätt till statlig assistansersättning krävs att den sökande ska tillhöra en av personkretsarna, hjälpbehov ska uppgå i mer än 20 timmar i veckan av de sju behov som fastställts i lagen: *andning, personlig hygien, att äta och dricka, av- och påklädning, kommunikation med andra, stöd för att förebygga skada vid en psykisk funktionsnedsättning samt stöd som behöver ges löpande på grund av ett medicinskt tillstånd* (Försäkringskassan 2024b).

2.2.7 Förvaltningslag (2017:900) (FL)

Förvaltningslag (2017:900), förkortat FL, är den lag som reglerar handläggningen av ärenden hos de olika förvaltningsmyndigheterna, FL reglerar även handläggning av förvaltningsärenden hos de olika domstolarna vilket framkommer av 1 § FL. Mycket av det som FL reglerar är relaterat till både den enskilde och LSS-handläggare eftersom FL konkretiserar dels allmänna krav på handläggning av ärenden (9 §). Andra rättigheter för den enskilde som regleras i lagen är tillgänglighet (7 §) och partsinsyn (10 §).

Paragraferna 40-49 §§ FL reglerar överklagandeprocessen vid förvaltningsmyndigheter. I paragraferna anges bland annat vilka beslut som har rätt till att överklagas, vem som får överklaga och inom vilken tidsram överklagandet får ske. Det anges även vilken myndighet den enskilde ska lämna sin överklagan till. Förvaltningsprocesslag (1971:291), förkortat FPL, reglerar upprättandet och verksamheten av allmänna förvaltningsdomstolar i Sverige. I 1 § FPL anges förvaltningsdomstolarna som inkluderar förvaltningsrätten, kammarrätten och Högsta förvaltningsdomstolen.

3. Tidigare forskning/kunskapsläge

Nedan presenteras tidigare forskning rörande personlig assistans utifrån både brukar-, anhörig- och handläggarperspektiv. Det presenteras även forskning rörande handläggarperspektivet vad gäller att handlägga ärenden utifrån LSS och SoL. Vi har valt att tematisera detta avsnitt utifrån temana *handläggarperspektivet* och *personlig assistans* för att ge en tydlig bild över forskningen som presenteras.

I denna studie har vi valt att avgränsa tidigare forskning till forskning som endast är gjord i Sverige. Att endast välja studier som är gjorda i Sverige är på grund av att studiens utgångspunkt är utifrån svensk lagstiftning och hur Sveriges socialtjänst arbetar. Eftersom vi har en utgångspunkt i Sverige är det inte relevant för oss att använda oss av studier från andra länder och därför har vi valt att avgränsa till studier gjorda i Sverige.

3.1 Handläggarperspektivet

I undertema *handläggning av LSS* och i undertema *handläggning av personlig assistans* presenteras två studier som undersöker LSS-handläggares erfarenheter av beslutsfattande i ärenden som rör barn. Vår studie avgränsas till att endast undersöka vad de LSS-handläggare

som arbetar med vuxna har för upplevelser och erfarenheter av sitt handlingsutrymme. Vi finner dock dessa två studier relevanta för vår studie eftersom oavsett vilken målgrupp insatser utreds inom så är det i grunden handläggare som utreder och bedömer. Det ger oss ett bredare perspektiv att använda oss av studier som berör handläggning oavsett vilken målgrupp som handläggare utreder och fattar beslut inom.

3.1.1 Handläggning av LSS

Staaf et al. (2023) har genomfört en enkätstudie som syftar till att undersöka hur LSS-handläggare upplever handläggning, beslutsfattande och rättssäkerheten i sitt arbete. I studien framkommer bland annat att hälften av respondenterna anser att deras kommun fattar rättssäkra beslut medan andra hälften anser att de delvis fattar rättssäkra beslut. Respondenterna menar att det saknas tydlighet vad gäller bedömningar, främst vid personlig assistans, att olika kommuner arbetar efter olika riktlinjer samt att riktlinjer och praxis inte är tillräckligt tydliga för LSS-handläggarna (Staaf et al. 2023).

Vidare framkommer det också av studien att LSS-handläggarna främst söker kunskap från andra kollegor. En respondent påpekar att det sällan finns tid till att söka kunskap från vetenskap medan en annan menar att kunskapen från kollegor är lättillgänglig. Det framkommer även att ungefär en femtedel av handläggarna i studien upplever att de ibland är obekväma med sina bifallsbeslut och att hälften av dem ibland var obekväma med sina avslagsbeslut. Staaf et al. (2023) menar att detaljerade riktlinjer som på senare år framkommit för att minska handläggarnas osäkerheter inte har gjort just det utan att det istället kan tolkas som att det har minskat handläggarnas handlingsutrymme. Vid frågan huruvida ekonomin har en inverkan på besluten svarar 41 av 54 att de instämmer helt eller instämmer delvis medan 10 personer inte instämmer och 3 personer är ovetandes. Det framkommer även att en respondent menar att det inte tillåts att ge bifall om det är så att den enskilde kan få avslag utifrån SoL. Det har också givits instruktioner från chefer att inte bevilja vissa insatser utifrån budgetläge menar en respondent (Staaf et al. 2023).

En annan enkätstudie gjord av Nordgren et al. (2022) studerar LSS-handläggares upplevda utmaningar och omständigheter i sitt arbete. Likt i studien gjord av Staaf et al. (2023) pekar denna studie på att LSS-handläggare tenderar att använda andra kollegor som främsta kunskapskälla. Studien gjord av Nordgren et al. (2022) visar att det är fler LSS-handläggare med en yrkesaktivitet på 0-5 år som har kollegor som främsta kunskapskälla medan de som arbetat mer än 5 år ofta använder sig av rättspraxis. Det övergripande resultatet visar dock på att kollegor är den främsta kunskapskällan. Resultatet av Nordgrens studie visade också att den kunskap LSS-handläggarna ansåg vara viktigast i deras arbete var kunskap om *funktionsnedsättningar och deras konsekvenser, lag och etik, attityd och bemötande* följt av *AKK (alternativ och kompletterande kommunikation)*. Respondenterna menade att de önskade högre kunskap om AKK eftersom det hade inneburit att handläggarna lättare kan kommunicera med klienterna. Nordgren et al. (2022) resonerar att kunskap om funktionsnedsättningar kan argumenteras för att vara den viktigaste kunskapen hos LSS-handläggare eftersom bedömningen sker utifrån den enskildes behov. LSS-lagen innebär att LSS-handläggarna ska bedöma ärendena utifrån goda levnadsvillkor och för att kunna göra det på ett så rättssäkert sätt som möjligt kräver det att handläggarna har bred kunskap om funktionsnedsättningar och deras konsekvenser (Nordgren et al. 2022). Likt i studien av Staaf et al. (2023) framkommer det i studien av Nordgren et al. (2022) att det inte finns tillräckligt med tid för att söka kunskap inom forskning.

Hultman et al. (2019) genomförde fokusgruppsintervjuer med LSS-handläggare i syfte att få en bredare förståelse för svenska LSS-handläggares erfarenheter av både deltagande vid möten och i beslutsfattandet. Studien undersöker även vilken påverkan LSS-handläggares juridiska kompetens i kombination med deras kännedom om funktionsnedsättningar och funktionshinder har på delaktigheten för barn i möten tillsammans med LSS-handläggare. Genom intervjuerna ville Hultman et al. (2019) skapa en möjlighet för LSS-handläggare att dela sina erfarenheter med varandra. Genom att samtala om det så kunde LSS-handläggarna reflektera kring sina handlingar och på så sätt få en djupare förståelse för sina handlingar (Hultman et al. 2019).

Resultatet av studien visar att barns möjlighet till delaktighet i möten inte är särskilt starka utan beskrivs som svår fångad. Barnet hamnar ofta i en underordnad position och involveras inte i den grad som de borde. Flera av LSS-handläggarna upplevde även en svårighet att inkludera barn som använde sig av kommunikationshjälpmedel, AKK (Alternativ och kompletterande kommunikation). Även om barnet kan föra sin talan och blir lyssnad på så anser en del LSS-handläggare att barnets information inte kan anses vara pålitlig. Om barnet hade en intellektuell funktionsnedsättning ökade bristen på förtroende. Även barnets ålder vägdes in i deras möjlighet till deltagande. Enbart att vara närvarande vid mötet ansågs som ett deltagande för barn i yngre ålder samt de barn som inte kunde föra sin egen talan. Alla deltagare beskriver en vilja att inkludera barnen i mötena men till följd av barnens funktionsnedsättningar så exkluderas de i praktiken från beslutsfattandet. För att kunna öka barns delaktighet så behöver personer som arbetar med myndighetsutövning inom LSS vidga sin kunskap om hur funktionshinder kan påverka den beslutsfattande processen (Hultman et al. 2019).

Erlandsson (2014) har gjort en studie där han studerar, som han benämmer det, tre arenor som beslutar enligt LSS. De tre arenorna han studerar är kommuner, Försäkringskassan och regionala förvaltningsdomstolar och syftar till att beröra relationen mellan lagstiftningen och normerna i praktiken. Studiens material är analyserat kvalitativt tillsammans med studier av Försäkringskassans beslutsunderlag samt att Erlandsson (2014) har analyserat hans tidigare studerade material som innan inte blivit analyserat. Resultatet av studien visar på att kommunerna är samstämmiga i hur de motiverar sina LSS-beslut. Vad gäller utredningar i samband med ansökningar om personlig assistans gör samtliga kommuner en timberäkning utifrån olika delmoment för att bedöma tiden för grundläggande behov (Erlandsson 2014).

Erlandsson (2014) redovisar även att det förekommer fall där det är bristfälligt utrett gällande funktionshinder och behov av stöd och service. Han menar att utredarna saknar kunskap om olika praxis från Högsta förvaltningsdomstolen och det påvisas genom att det sällan hänvisas till Högsta förvaltningsdomstolen i besluten. Resultatet från Försäkringskassan visar att ärendena inte utreds efter individuella förutsättningar utan snarare utifrån generella bedömningar. Vad gäller personkretsbedömningar, oavsett om prövningen endast är för en personkrets, så görs en genomgång av alla personkretsar. Erlandsson (2014) flaggar för att det i både kommunerna och Försäkringskassans arbete förekommer en tillämpning av organisationens egna syn på LSS som inte förutsätter ett flexibelt arbete. Han menar att den stabilitet som LSS-lagstiftningen skapar tillsammans med att tjänstemännen är flexibla vid tolkning och tillämpning av lagen inte är synlig i deras arbete. Förvaltningsdomstolarna, som inte gör egna utredningar, gör en bedömning av de olika fakta som parterna i ärendena tar fram. Vanligtvis hänvisar förvaltningsdomstolarna till LSS-lagen och förarbeten (Erlandsson 2014).

I en annan studie gjord av Giertz (2012) har klienters förutsättningar, gränser samt möjlighet till självbestämmande och inflytande undersökts. Studien är gjord i Sverige och är utformad utifrån två perspektiv som har fokuserat på individers upplevelser av att ha en god man samt hur det är att leva med personlig assistans. Arbetet med studien pågick under åren 2003 till 2012 och deltagarna som intervjuades var klienter, personal som arbetar inom LSS och som verkställer LSS beslut, handläggare, personliga assistenter och gode män. Av studien framkommer det att relationen mellan klienten och den personliga assistenten är av stor betydelse för att kunna skapa inflytande och självbestämmande för klienten. Även andra nätverk som familj och närstående beskriver en av deltagarna som var klient som en avgörande faktor för klientens situation. De kan ofta involvera sig i assistansens utformning och ha kontakt med handläggare och aktörer. Enligt alla deltagarna har LSS-organisationen och deras anställda en viktig roll. De organiserar majoriteten av de LSS-insatser som beviljas. Det är inom personlig assistans vanligt att anställa privata assistansbolag för att verkställa och organisera insatsen. De privata assistansbolagen beskrevs av en deltagare som friare från regler i jämförelse med kommunala assistansbolag vilket skapar mer utrymme för inflytande för klienten (Giertz 2012).

Handläggarna som intervjuades beskrev en del ansökningar om personlig assistans som mer komplicerade än andra. Eftersom en del funktionsnedsättningar kan förändras över tid jämfört med andra så påverkar det processen. Tre av klienterna som medverkar i studien har diagnosen MS (multipel skleros) som är en sjukdom som går i skov där klientens förutsättningar blir alltmer begränsade över tid och stödbehovet ökar. När personer med den diagnosen ansöker om personlig assistans kan det vid utredningssamtalet uppfattas som svårt för klienten att formulera och beskriva de svårigheter klienten har. Giertz (2012) menar att det kan bero på att klienten har svårt att exponera sig och berätta om sina begränsningar då klienten kan upplevas framställa sig själv som beroende av andra. Klienterna beskriver bemötandet från handläggarna som varierande och menar att det är en grundläggande faktor för att kommunikationen ska funka bra och att klienten ska kunna ha inflytande. Studien visar på att klienters möjlighet till självbestämmande och inflytande skiljer sig mellan de klienter som har LSS-insatser kombinerat med en god man och de klienter som har assistansersättning till följd av fysiska funktionsnedsättningar. Skillnaden framkommer främst genom klienters funktionsnedsättningar där personer som inte har kognitiva funktionsnedsättningar har större möjlighet till inflytande. Inflytandet för de klienter som har andra LSS-insatser och en god man beskrivs som mer otydligt. Sammantaget visar Giertz (2012) studie på att personlig assistans är den insats som främst bidrar till att LSS lagstiftningens intentioner kan uppnås (Giertz 2012).

3.1.2 Handläggning av personlig assistans

Hultman et al. (2018) har gjort en studie med syftet att undersöka svenska handläggares erfarenheter av att ta beslut om personlig assistans för barn för att främja deras självständighet. Resultatet visade att handläggarna i hög grad är styrda av lagstiftning, regler och riktlinjer. På så sätt behövde inte handläggarna ta fullt ansvar för beslutet då det baseras på lagen och de riktlinjer som organisationen har som de istället kunde hänvisa till. Samtliga handläggare menade att tidigare domstolsbeslut från Högsta förvaltningsdomstolen användes vid beslutsfattanden. Beslutet fick inte avvika från riktlinjerna utan att det bekräftades från en högre nivå (Hultman et al. 2018).

De flesta handläggarna använde en form av strukturerad manual för att få med det som var relevant för utredningen. Flera av kommunerna hade även tagit fram specificerade formulär för personlig assistans som fokuserade på hur lång tid de olika dagliga momenten tar. Många

handläggare upplevde dock att det var jobbigt att fråga yngre barn de integritetsnära frågorna som ställs vid utredningssamtal för personlig assistans då de själva upplevde frågorna som kränkande och påträngande. De riktlinjer som satts gällande hur de ska bedöma de grundläggande behoven menade handläggarna begränsade dem i sin myndighetsutövning. Även fast det blivit tydligare så har det också blivit mer åtstramat. De grundläggande behoven som ska baseras på individens behov baserades istället på olika bedömningskriterier. Handläggarna beskrev även vikten av läkarintyg och olika utlåtande som kan förstärka den muntliga information de får. Genom medicinska underlag kan handläggarna få en större möjlighet till att motivera sina beslut. Fick de motstridig information kunde de besöka de miljöer som barnet vistades i för att få en egen uppfattning. Flera av handläggarna uttryckte ett missnöje över vissa läkares bristande förmåga att beskriva de konsekvenser som uppstår av funktionsnedsättningen (Hultman et al. 2018).

Järkestig Berggren, Melin Emilsson och Bergman (2019) genomförde en dokumentstudie i Sverige med syfte att undersöka olika metoder som tjänstemän inom Försäkringskassan använder för att strama åt bedömningar av personlig assistans. 100 stycken dokument från åren 2014 till 2017 studerades genom en dataanalysmall av två oberoende forskare. Av de 100 stycken dokumenten bedömdes 30 stycken ha rätt till personlig assistans och 4 stycken av dem avled under bedömningsprocessen. Den mest förekommande anledning till avslagsbeslut var att personen som ansökte inte ansågs vara kvalificerad för LSS och det förekom i 44 stycken av fallen. 24 stycken av de fallen ansågs tillhöra någon av personkretsarna men uppnådde inte tillräckligt många timmar i de grundläggande behoven (Järkestig Berggren, Melin Emilsson & Bergman 2019).

Resultatet av Järkestig Berggren, Melin Emilsson och Bergmans (2019) studie visar att det finns möjlighet för tjänstemännen att både vidga och begränsa sitt handlingsutrymme vid bedömning av personlig assistans. I en del fall kan tjänstemannen vidga sitt utrymme genom att trycka på den sökandes familjesituation. Familjen kan vara stressad, må dåligt och kan inte ta hand om sin make/hustru och barn samt arbeta heltid. Tjänstemannen kan då argumentera för ett omfattande stödbehov och bevilja den sökande mer tid. Det finns även möjlighet att strama åt i bedömningen och argumentera för att det inte är visat att ett moment tar längre tid eller att det inte är uttömt att framsteg kan göras för brukaren genom rehabilitering. De riktlinjer som Försäkringskassan arbetar efter är att brukaren ska bli hörd och själv berätta om sina hjälpbehov. Däremot visar Järkestig Berggrens, Melin Emilssons och Bergmans (2019) studie på att i 32 av de 100 fallen så förekom det inte något möte med brukaren. Materialet för utredningen begränsas och tjänstemannen har mindre information att ta hänsyn till. I slutänden påverkar det både bedömningen och beslutet. Sammantaget visar studien på att tjänstemännen som arbetar inom Försäkringskassan i flera fall har möjlighet att själva utöka och begränsa sitt eget handlingsutrymme (Järkestig Berggren, Melin Emilsson & Bergman 2019).

3.1.3 Handläggning av andra lagar

En enkätstudie gjord av Wörlén (2010) studerar det kommunala handlingsutrymmet och beslutsfattandet inom socialtjänsten i sex svenska kommuner. Wörlén (2010) beskriver respondenterna som ifo-tjänstemän och voms-tjänstemän där ifo-tjänstemän är sådana som verkar inom individ- och familjeomsorgen och voms-tjänstemän är sådana som verkar inom funktionshinderområdet och/eller äldreomsorgen. De respondenter som är tjänstemän arbetar med någon form av myndighetsutövning som biståndsbedömning eller bedömning av personlig assistans. Tjänstemän, särskilt inom individ- och familjeomsorgen, har ett viktigt

handlingsutrymme eftersom de avgör vilka som har rätt till hjälp och hur hjälpen ska se ut. På grund av detta menar Wörlén (2010) att det är viktigt att analysera vilka förutsättningar tjänstemän har. Respondenterna blev tillfrågade hur betydelsefulla vissa faktorer var i sitt beslutsfattande arbete. En övergripande del av respondenterna svarade att lagstiftning var en viktig faktor när de fattar beslut. Voms-tjänstemän och ifo-tjänstemän har svarat väldigt lika med undantag för ifo-tjänstemän som ansåg att *sparmål/sparbeting* och *politikernas mål* var viktiga. En annan skillnad framkommer vid frågan om tjänstemännens handlingsfrihet där ifo-tjänstemännen anger att de har en större handlingsfrihet utifrån hur de fattar beslut och gör sitt arbete. Ungefär 90 % av de sammansatta grupperna anser att de har stor handlingsfrihet och Wörlén (2010) menar att det kan förklaras i att lagar och riktlinjer har ett starkt inflytande på tjänstemännens arbete. Studien visar på att tjänstemännen uppfattar att de har ett betydande handlingsutrymme. Lagstiftningen, som ofta är ramlagar, ger kommunerna ett stort handlingsutrymme samtidigt som lagstiftningen gör handlingsutrymmet mindre (Wörlén 2010).

3.2 Erfarenheter av att leva med personlig assistans

Nedan presenteras studier som berör hur det är att leva med personlig assistans i Sverige. Fastän vår studie har ett handläggarperspektiv som utgångspunkt finner vi att dessa studier är relevanta. Vi finner dessa studier som relevanta eftersom de bidrar till en ökad förståelse för personlig assistans som brett fenomen då båda perspektiven blir presenterade.

För att belysa de dubbelsidiga upplevelserna av personlig assistans har Egard och Hedvall (2021) genomfört en studie. Syftet med studien var att undersöka klienters egna upplevelser av vilken inverkan den personliga assistansen har på deras livsvillkor samt vilka möjligheter det skapar för deras självbestämmande och delaktighet. Studien är gjord i Sverige. Metoden som användes för genomförandet av studien var en forskningscirkel. Forskarna höll i flera samtal som grundade sig i både tidigare forskning samt deltagarnas egna upplevelser och kunskaper. De teman som diskuterades var klienternas livsvillkor med hjälpmedel, teknik och personlig assistans och även kring organisering, ledning och rekrytering. De som deltog var personer som arbetade för ett assistansbolag samt klienter som hade personlig assistans. Bland de arbetande efterfrågades särskilt chefer och styrelseledamöter. Klienter som inte kunde förmedla sina egna åsikter hade möjlighet att ha med en företrädare. I forskningscirkeln deltog sammanlagt åtta personer där två var klienter, två var föräldrar till klienter, tre chefer samt en styrelseledamot från ett annat assistansbolag. Deltagarna var mellan 25 och 70 år där alla var kvinnor förutom en. Klienterna hade olika funktionsnedsättningar och olika assistansbehov. Sammanlagt genomfördes sex träffar som alla var två timmar långa (Egard och Hedvall 2021).

Resultatet av studien visar hur den personliga assistansen medför möjligheter för individen att utöva sin självbestämmanderätt och vara delaktig men det innebär också att ständigt vara kontrollerad av beslut som myndigheter tar, där assistansen kan riskeras att omprövas. Under träffarna berättar deltagarna hur avgörande assistansen har varit för deras möjlighet till att välja sin egen livsstil och kunna ha en fungerande vardag. Dock kan deras beroendeställning av insatsen skapa oro i flera fall. En oro dels kring att assistenter blir sjuka vilket påverkar hela deras vardag samt att en del upplever svårigheter att rekrytera nya assistenter. Det finns samtidigt en oro över att det finns en risk för att mista sin assistans vilket kan ge upphov till känslor av maktlöshet. Flera av deltagarna delar upplevelsen av att inte våga kontakta myndigheten med frågor eller komma med kritik då de är rädda för att det kan påverka deras assistans. Två av deltagarna jämför hur deras liv såg ut innan de beviljades assistans och

menade att hjälpen oftast var platsbunden till exempelvis skolan eller hemmet. Den personliga assistansen skapar en frihet eftersom stödet istället är knutet till individen och man inte blir beroende av sin omgivning på samma sätt. Deltagarna i studien beskriver inte den personliga assistansen som ett sätt att få ett visst behov tillgodosett utan snarare som en möjlighet till att leva jämlikt, uppleva frihet och en känsla av kontroll över sitt eget liv (Egard och Hedvall 2021).

Egard (2011) har genomfört ytterligare en studie för att belysa hur den personliga assistansen verkställs och hur brukare och personliga assistenter interagerar med varandra i olika situationer. Studien genomfördes i Sverige där man observerade och intervjuade 9 st vuxna brukare med fysiska funktionsnedsättningar och 35 personliga assistenter. 20 stycken av de personliga assistenterna arbetar som hos de brukare som medverkade i studien. Likt studien som utfördes av Giertz (2012) så visar Egards (2011) studie på att brukarnas upplevelse av deras inflytande påverkas av deras relation till assistenterna. När familjen utgör stödet så upplever brukarna att de blir mer bekväma och kan vara sig själva. När stödet istället utgörs av en utomstående assistent så möjliggör det för brukaren att forma ett eget liv och bli mer självständig. Genom utomstående assistenter kan brukaren delta i olika sammanhang utan att deras föräldrar alltid behöver vara med (Egard 2011).

Av studien framkommer det att brukare och personliga assistenter har fått ta ställning till påståenden om att den personliga assistansen kan beskrivas som en "förlängd arm" eller "armar och ben" som brukaren blir hjärnan till och kan styra över. En av brukarna berättar att han själv bestämmer hur assistansen ska utföras. Däremot vill han inte benämna hans assistenter som armar och ben, eftersom det innebär att tala om dem i form av objekt. Han menar istället att assistenterna fungerar som ett hjälpmedel där samspelet mellan dem är viktigt. En av brukarens personliga assistenter berättar att han fungerar som ett verktyg och inte intar en vårdande roll. Det innebär i praktiken att assistenten enbart utför det som brukaren själv vill och inte själv kan göra. Resultatet av Egards (2011) studie visar på att brukare och personliga assistenter behöver finna en balans mellan den formella och informella interaktionen. De behöver ständigt kunna växla mellan en vänskaplighet och att hjälpa brukaren (Egard 2011).

4. Teori

I följande avsnitt presenteras de teorier och begrepp som använts vid analysen av studiens material. Vi har i vår studie valt att använda oss av en organisationsteoretisk ansats på socialt arbete och kommer därför redogöra för en allmän beskrivning av vad det innebär. Vidare kommer de teoretiska begreppen gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme att beskrivas, vilket är begrepp som används inom organisationsteorin för att få förståelse kring människors agerande inom organisationen och hur organisationen fungerar.

4.1 Organisationsteoretiskt perspektiv

Organisationsteori kan beskrivas som flera teorier som syftar till att ge oss kunskap om organisationer. Kunskapen framställs genom olika hypoteser, begrepp och formuleringar. Genom organisationsteorin kan vi förstå och förklara olika organisationer. Vi kan se hur organisationer skapas, utvecklas och är konstruerade. Vi kan se vilken påverkan organisationer har på människor och människor på organisationer, i våra och deras olika roller. Organisationsteorin kan även ha en positiv inverkan på organisatoriska strukturer och

processer genom att producera nya lösningar och tekniker. Flaa et al. (1998) menar därför att organisationsteorin kan anses ha dubbla funktioner. Den kan verka lösningsfokuserad men samtidigt reflekterande på ett teoretiskt och analytiskt sätt (Flaa et al. 1998).

Det finns flera inriktningar inom det organisationsteoretiska perspektivet. En av dem är teoribildningen kring människobehandlande organisationer. Johansson, Dellgran och Höjer (2023) beskriver människobehandlande organisationer som välfärdssektorns kärnverksamheter. Deras främsta syfte är att beskydda, bibehålla samt förbättra människors välbefinnande i samhället. Verksamheter som syftar till att göra detta är till exempel verksamheter inom funktionshinderområdet och äldreomsorgen, skolor och sjukhus. I verksamheterna är många av arbetsuppgifter administrativa. Dock utgör interaktionen mellan personal och medborgare, som till exempel klient och socialarbetare eller vårdtagare och vårdare, den centrala grunden inom de människobehandlande organisationerna. Det är personal som arbetar nära de enskilda medborgarna som utgör medborgarnas närmaste kontakt inom den offentliga sektorn. Vid de tillfällen då medborgaren har långvarig kontakt med verksamheten så är kontakten mellan personal och medborgare ytterst viktigt (Johansson, Dellgran & Höjer 2023).

Människobehandlande organisationer styrs ständigt av demokratin och politiken. Det är formellt sett staten och andra professioner som bistår de människobehandlande organisationerna med legitimitet samt resurser. Människobehandlande organisationer påverkas och är beroende av omgivningens legitimitet. Verksamheterna riskerar dock att sättas i legitimitetskris när berörda parter kan uppleva att deras normer och värderingar riskerar att hotas. De kan uppstå i situationer där verksamheter har agerat när de inte borde eller när olika verksamheter brister inom till exempel omvårdnad, långa vårdköer, försämrade skolresultat. De människobehandlande organisationerna kan därför inte ta omgivningens legitimitet för givet (Johansson, Dellgran & Höjer 2023).

4.1.1 Gräsrotsbyråkrat

Michael Lipsky (1980) har skapat begreppet Street-level Bureaucrats som på svenska benämns som gräsrotsbyråkrat. Begreppet kännetecknas av de som arbetar inom offentliga myndigheter och som arbetar nära människor i behov. De yrkesroller som specifikt benämns som gräsrotsbyråkrater är till exempel lärare, poliser, socialarbetare och lägre domstolar. Lipsky (1980) menar att yrkesgrupperna besitter ett handlingsutrymme som möjliggör för dem att göra bedömningar som har en direkt inverkan på människors liv. Byråkraterna kan genom sin yrkesroll både erbjuda förmåner och vidta negativa åtgärder. Gräsrotsbyråkrater styrs både av den offentliga myndighetens riktlinjer och lagar men även av sina egna kompetenser och kunskaper (Lipsky 1980). Det går att återspegla på en LSS-handläggare som kombinerar sin egen expertis med styrning uppifrån vid beslutsfattandet av insatser. Eftersom vår studie syftar till att undersöka LSS-handläggares upplevelser av sitt handlingsutrymme samt de dilemman som kan uppstå i deras arbete är teorin om gräsrotsbyråkrat relevant. Trots att LSS-handläggare inte besitter en hög position inom myndigheten så kan deras nära interaktion med klienter skapa en möjlighet för dem att ha makt och påverka människors liv. Eftersom LSS-handläggaren arbetar direkt med människor med funktionsnedsättningar möjliggör det för dem att se till individens behov och göra en korrekt bedömning kring vilket stöd som behövs. Således kan Lipskys (1980) teori om gräsrotsbyråkrater anses vara relevant för vår studie och för analysen av vårt insamlade material.

4.1.2 Handlingsutrymme

Ett annat begrepp som är starkt relaterat till Lipskys (1980) begrepp gräsrotsbyråkrat är handlingsutrymme. Att vara socialarbetare beskrivs som att vara gräsrotsbyråkrat och innebär i praktiken att vara i kontakt med människor som behöver hjälp samt att ta beslut som har en direkt inverkan på människors liv. Gräsrotsbyråkraten arbetar för en organisation och har i den ställningen ett handlingsutrymme i mötet med klienten. Organisationen är den som tillför socialarbetaren med uppdrag och i samband med det tillför organisationen regler, rutiner och ramverk för uppdragen. Handläggaren har ett möte tillsammans med klienten som professionell och som anställd i organisationen men har samtidigt ett möte med klienten utifrån att både handläggare och klient är människa. Oberoende vilket möte handläggaren har tillsammans med klienten så behöver handläggaren förhålla sig till de ramar som organisationen upprättat i relation till uppdraget handläggaren har. Det kan förstås som att handläggaren i sin yrkesutövning har skyldigheter gentemot både organisationen och klienten och att handlingsutrymmet är det utrymme som handläggaren har i yrkesutövningen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021).

Eftersom handläggaren även är människa och dagligen möter klienten i sin roll som människa, påverkar även det handlingsutrymmet. Handlingsutrymmet påverkas av handläggarens normer och värderingar samt vad klienten har för behov, samtidigt som det påverkas av organisationens olika ramar. En viktig del i handläggarens handlingsutrymme är även lagar och riktlinjer som både begränsar och möjliggör handläggarens utrymme i sin yrkesutövning. Hur stort utrymmet är och hur det kan användas påverkas av alla dessa faktorer. Handläggaren har i praktiken stort utrymme i sitt arbete men är också styrd av lagar, regler och riktlinjer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021).

Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) beskriver byråkratiidealet som en form av socialt arbete som är påverkat och påverkas av handlingsutrymmet. Inom byråkratiidealet är organisationen uppbyggd på att det finns rättigheter och skyldigheter som ska uppfyllas. Organisationen garanterar hjälp till de medborgare som behöver hjälp och det är socialarbetare som ska tillgodose dem den hjälpen. Strävan i byråkratiidealet är att medborgaren ska få den hjälp den har rätt till och detta trots att lagarna som socialarbetare arbetar utifrån ofta ger utrymme för fri tolkning, inom vissa ramar. Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) menar att offentliga organisationer till stor del karaktäriseras av byråkratiidealet trots att det är svårt att leva upp till. Att arbeta utifrån byråkratiidealet innebär att kunna ge medborgarna den hjälp de har rätt till och samtidigt behandla alla medborgare lika (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021). Eftersom denna studie syftar till att undersöka LSS-handläggares upplevelser av sitt handlingsutrymme så är denna teori relevant att tillämpa vid analyseringen av vårt material.

5. Metod

I följande kapitel redogörs för genomförandet av vår studie med utgångspunkt i vårt syfte samt våra frågeställningar. Nedan presenteras metodval, urval, semistrukturerade intervjuer med vinjetter, genomförande, etiska överväganden samt bearbetning av material.

5.1 Metodval

För att besvara studiens syfte och frågeställningar har vi valt att göra en kvalitativ intervjustudie. Kvalitativa metoder används för att vi ska kunna förstå olika sociala interaktioner och samhälleliga fenomenets betydelser i de situationer där de skapas (Rennstam & Wästerfors 2015). Genom att intervjua människor och fråga dem om deras upplevelser och erfarenheter menar Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2022) att vi kan få en djupare förståelse för olika sociala miljöer och förhållanden (Eriksson-Zetterquist och Ahrne 2022). Vi anser därför att en kvalitativ intervjustudie kan ge oss bredare förståelse för beslutsfattande LSS-handläggares inställning till att ge avslag för personlig assistans. Vidare beskriver Rennstam och Wästerfors (2015) den kvalitativa forskningsintervjun som en möjlighet till att framställa en mångsidig bild av informanternas livsvärld istället för en enhetlig. En människas livsvärld är uppbyggd av kontakter, erfarenheter samt aktiviteter som påverkar människans agerande (Rennstam & Wästerfors 2015). Genom att använda en kvalitativ metod i form av intervjuer så skapar det möjlighet för oss att få en bredare förståelse för LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av att utreda rätten till personlig assistans. Det skapar även en möjlighet för oss att få en mer nyanserad bild av deras handlingsutrymme i myndighetsutövningen.

5.2 Urval

För studien blev det naturligt att intervjua yrkesaktiva LSS-handläggare eftersom vi vill undersöka arbetet utifrån rådande lagstiftning och praxis. På grund av att vi haft kontakt med funktionsstödsförvaltningen i den aktuella kommunen vi ville genomföra vår studie i resulterade urvalet i ett bekvämlighetsurval. Bryman (2011) skriver om bekvämlighetsurval och beskriver det som ett typ av icke-sannolikhetsurval. Icke-sannolikhetsurval är ett urval som inte framgån av slumpmässiga urvalstekniker och informanterna är därför inte slumpmässigt utvalda. Ett bekvämlighetsurval är när informanterna är sådana personer som finns tillgängliga för forskaren under studiens gång. Positivt för denna studie är att bekvämlighetsurvalet givit oss en stor andel intervjupersoner då vi visste att det var många på den aktuella funktionsstödsförvaltningen som ville ställa upp på intervju. Bryman (2011) resonerar kring att bekvämlighetsurval är en acceptabel urvalsmetod om man genom en tillfällighet får en möjlighet att intervjua respondenter som man inte vill missa (Bryman 2011). Resultatet av vår studie är inte representativt för alla LSS-handläggare i förvaltningen eller för hela regionen men det kan vara ett bra komplement till annan forskning inom samma område.

Vi kontaktade sektionschefen på den aktuella förvaltningen som vi ville genomföra vår studie på och bad sektionschefen om tillåtelse att genomföra våra intervjuer. Sektionschefen gav oss tillåtelse att fråga LSS-handläggarna varav en av oss besökte det aktuella kontoret för att kolla intresset av att medverka i vår studie. Sedan kontaktade vi de som tidigare visat intresse via mejl och bokade in intervjuer. Vi hade inget krav på intervjupersonerna gällande ålder eller kön utan hade som enskilt krav att intervjupersonerna ska arbeta som LSS-handläggare och bedöma rätten till personlig assistans. Vårt slutgiltiga urval består av sex stycken LSS-handläggare. Intervjupersonerna har en blandad erfarenhet av att arbeta som biståndshandläggare inom LSS vilket vi anser är positivt eftersom det ger oss ett brett resultat på vår studie. Handläggarna har arbetat som LSS-handläggare från 1 år och 5 månader till 10 år och har en ålder från 26 år till 48 år. Intervjupersonernas utbildningar är både socionomexamen samt examen från sociala omsorgsprogrammet.

5.3 Semistrukturerade intervjuer med vinjetter

Efter att ha studerat olika kvalitativa metoder har vi valt att i vår studie göra semistrukturerade intervjuer i kombination med vinjetter. Bryman (2011) menar att semistrukturerade intervjuer i de flesta fall utgörs av ett guide med frågor där ordningsföljden kan anpassas. Dels utefter hur frågorna i guiden är strukturerad, dels utifrån hur intervjupersonen svarar. Det möjliggör även för intervjuaren att ställa följdfrågor på det som uppfattas som särskilt viktigt. Trots att en intervjuguide används som styr vilka teman och frågor som tas upp så ska intervjupersonen själv kunna utforma sina egna svar och tala fritt (Bryman 2011).

I kombination med semistrukturerade intervjuer har vi valt att använda oss av vinjetter. Jergeby (1999) beskriver vinjetter som en kort fiktiv historia som innefattar viktig karakteristisk information om till exempel en person, en situation eller en händelse. Metoden kan användas i situationer där forskaren vill veta hur intervjupersoner gör bedömningar och tar beslut i olika situationer och i olika fall. För att skapa trovärdighet i historien krävs det att informationen är konkret och realistisk. Vidare beskriver Jergeby (1999) vinjetter som en möjlighet till att se till varje enskild intervjupersons värderingar och hur de kan skilja sig från andra. Att använda flera vinjetter med olika förutsättningar skapar även möjligheter till att göra en direkt jämförelse (Jergeby 1999). Vi har i vår studie valt att använda oss av två olika vinjetter med olika förutsättningar. Den första vinjetten beskriver en person som bedöms utifrån personkrets 1 och den andra vinjetten beskriver en person som bedöms utifrån personkrets 3. Detta för att på ett tydligt sätt kunna identifiera och jämföra LSS-handläggarnas bedömningar, dilemman och resonemang kring omständigheterna i fallen.

Vi valde att göra flera avgränsningar när vi skulle skapa våra vinjetter. Eftersom vårt arbete syftar till att undersöka och intervju LSS-handläggare som arbetar med personlig assistans för vuxna så valde vi att inte ha någon vinjett gällande barn. För att intervjupersonerna ska ha tid att resonera och diskutera fram svar på våra frågor så valde vi att avgränsa antalet vinjetter. Istället för att ha en vinjett för varje personkrets så valde vi att avgränsa till enbart bedömningar utifrån personkrets 1 och 3. Detta då bedömning av personkrets 2 är minst förekommande. Därför valde vi att inte skapa en vinjett utifrån personkrets 2 som innefattar personer med betydande eller bestående funktionsnedsättningar till följd av hjärnskada i vuxen ålder.

Den första vinjetten som syftar till en person som bedöms utifrån personkrets 1 beskriver en kvinna, Stina, med autism och intellektuell funktionsnedsättning och som har ett kontinuerligt stödbehov under flera dagliga moment. Vi valde att beskriva Stinas stödbehov på ett sätt som möjliggjorde för biståndshandläggare att pröva det utifrån kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser (KAM). En lagändring som trädde i kraft 1 januari 2023. På det sättet kunde vi få dem att resonera kring deras upplevelser av sitt handlingsutrymme både generellt men även vid ny lagstiftning. Den andra vinjetten som syftar till en person som bedöms utifrån personkrets 3 beskriver en man, Erik, med multipel skleros (MS) samt kraftigt nedsatt syn med balanssvårigheter, smärtor och hjärntrötthet. Vi valde att beskriva Eriks stödbehov på ett sätt som gjorde att personkretsbedömning inte var ett självklart bifall eller avslag. På så sätt kunde biståndshandläggare resonera kring de fyra rekvisiten för personkrets 3 (varaktigt, stort, omfattande, betydande) och beskriva sina upplevelser kring deras handlingsutrymme.

5.3.1 Vinjetter

Vinjett 1

Stina är en 30-årig kvinna med autism och intellektuell funktionsnedsättning. Stina bor tillsammans med sin mamma Eva, 75 år, i en lägenhet med två rum och kök. Stina ansöker om personlig assistans då hon har svårigheter att klara de dagliga aktiviteterna på egen hand. I dagsläget utgör mamma Eva det enda stödet. Stina har svårigheter med att sköta sin hygien. Det kan ta flera timmar för Eva att övertala Stina att gå in i duschen. Väl i duschen så har Stina svårigheter att tvåla in sig, skölja av kroppen samt torka sig efter. Vid toalettbesök behöver Stina stöd med avtorkning och avtvättning av händer då detta inte hade gjorts om inte någon varit med henne.

Stina kan äta och dricka själv men behöver hjälp med att slutföra portionen. Om ingen sitter med henne under måltiden så blir hon lätt otålig och vill lämna bordet efter någon tugga. Stina kommunicerar både genom verbalt språk och genom kroppsspråk. Hon kan säga vissa ord och peka på det hon vill ha. Stina har inte behov av stöd vid medicinskt tillstånd och har inte något utåtagerande beteende. Det är viktigt för Stina att vistas och umgås med andra människor och kan ofta upplevas nedstämd om hon sitter hemma för länge.

Vinjett 2

Erik är en 55-årig man med multipel skleros (MS) och kraftigt nedsatt syn. Till följd av sjukdomen har Erik även drabbats av hjärntrötthet. Erik blev diagnostiserad för 13 år sedan och har progressivt blivit sämre i sjukdomen. Erik bor själv i en lägenhet med ett rum och kök. I dagsläget spenderar hans bror Per större delen av veckan hos Erik för att stötta honom i sin dagliga livsföring. Eftersom Erik har kraftigt nedsatt syn och balanssvårigheter är han därför i behov av stöd vid alla förflyttningar. I hemmet förflyttar sig Erik med hjälp av rullator och periodvis får Per lyfta sin bror från exempelvis soffa till säng. Utanför hemmet blir Erik körd i en rullstol.

Vid duschmomentet kan Erik tvåla in nedre delen av kroppen men har svårigheter vid schamponering och avtorkning då han upplever kraftiga smärtor i muskler och leder. Erik har även svårigheter att lyfta armarna högre än axelhöjd. Vid toalettbesök kan Erik självständigt torka och tvätta av sig. Erik kan äta och dricka själv men behöver hjälp att bereda måltider. Efter varje dagligt moment upplever Erik både fysisk och psykisk trötthet. Genom att ha personlig assistans kan Erik lägga sin energi på fritidsintressen.

5.4 Genomförande av intervjuer

Vid genomförandet av intervjuerna så mötte vi upp intervjupersonerna på deras förvaltning och intervjuerna hölls sedan i avskilda rum. Anledningen bakom att vi inte höll intervjuerna på deras kontor var för att flera av LSS-handläggarna delar kontor med annan personal samt att vi inte ville riskera att någon skulle knacka på eller avbryta. Detta skapade förutsättningar för att kunna ha ett mer avslappnat samtal med intervjupersonerna. Intervjuerna spelades in på våra mobiltelefoner med samtycke från deltagarna. Totalt intervjuades sex stycken LSS-handläggare. Vid samtliga intervjuer hade en av oss huvudansvaret och detta genom att ställa frågor utifrån intervjuguiden. Den andra av oss hade ett bredare förhållningssätt och ställde viktiga följdfrågor. Vi hade avsatt 60 minuter för varje intervju men samtliga intervjuer tog mellan 35 och 55 minuter.

5.5 Etiska överväganden

I denna studie har Vetenskapsrådets fyra allmänna huvudkrav på forskning använts. De benämns som informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet. Informationskravet syftar till att de som valt att delta i studien ska få ta del av information gällande syftet, genomförandet och andra inslag som kan komma att påverka deltagarens intresse till att medverka. De ska även informeras om att deras deltagande under studiens gång är frivilligt och kan avbrytas om så önskas. Vidare nämns samtyckeskravet som syftar till individens självbestämmanderätt. Individen ska själv få bestämma över sitt deltagande och ett samtycke ska inhämtas. Den tredje principen är konfidentialitetskravet som syftar till att upplysa om att uppgifter om deltagarna kommer förvaras så obehöriga inte kan delges informationen. Den fjärde principen är nyttjandekravet som innebär att insamlad information under studiens gång enbart får användas i det syfte den är ämnad för och inget annat (Vetenskapsrådet 2002).

För att uppnå Vetenskapsrådets krav har vi under studiens gång vidtagit åtgärder. Studien inleddes med att vi sammanställde ett informationsbrev (se bilaga 1) som innehöll, syfte, frågeställning, genomförande, konfidentialitet och nyttjanderätt samt kontaktuppgifter till oss och vår handledare. Informationsbrevet skickades sedan ut till de deltagare som kontaktats via mail. Flertalet av deltagarna fick vi kontakt med genom ett möte på deras kontor där de muntligen fick motsvarande information från brevet. Det skapade en möjlighet för deltagarna att ställa direkta frågor om studien. Genom att delge informationsbrevet både i skrift och muntligen har vi tagit hänsyn till informationskravet. Som tidigare nämnt genomfördes samtliga intervjuer i avskilda rum på deltagarnas förvaltning, och spelades in med samtycke från deltagarna. I linje med Vetenskapsrådets samtyckeskrav så fick deltagarna skriva på samtyckesblanketter (se bilaga 2), detta gjordes före varje intervju. På så sätt kunde deltagarna själva bestämma om de ville medverka och de informerades om att de under hela studiens gång kunde avbryta sitt medverkande. För att uppnå konfidentialitetskravet och nyttjandekravet så fick deltagarna information om att ingen obehörig kommer kunna få tillgång till personuppgifter eller material samt att materialet enbart kommer användas i syfte för studien. Vi informerade även om att ljudfilerna raderas efter att de transkriberats.

5.6 Bearbetning av material

Tematisk analys är ett vanligt sätt att analysera kvalitativt material på och det är även det sättet som vi valt att använda oss av vid analysen av vårt material. I en tematisk analys är kodning en av de viktigaste processerna och innebär att datan bryts ner och namnges. Kodningen resulterar i identifiering av begrepp som sedan jämförs med varandra. Bryman (2011) poängterar att det kan uttryckas på så vis att beteenden och händelser jämförs och att de sedan kodas. De benämns sedan som antydningar till kategorier av beteenden och händelser. Bryman (2011) nämner att det finns två synsätt på kodning som framställts av Strauss och Corbin och av Charmaz. Strauss och Corbins synsätt innebär tre huvudsakliga former av kodning: selektiv kodning, axial kodning och öppen kodning. De tre olika formerna av kodning används i olika stadier när de olika kategorierna utvecklas. Charmaz synsätt innebär också tre huvudsakliga former av kodning men benämns istället som initial kodning, fokuserad kodning och teoretisk kodning (Bryman 2011). Vårt tillvägagångssätt har varit Strauss och Corbins sätt där vi började vår process med öppen kodning. Öppen kodning innebär att materialet bryts ned och sedan studeras och jämförs med varandra för att skapa begrepp som sedan omformuleras till kategorier. Efter den öppna kodningen påbörjades axial kodning som innebär att de kategorier som skapades i den öppna kodningen sedan förs samman igen genom att skapa olika kopplingar mellan kategorierna. Sedan påbörjades den

selektiva kodningen genom att vi valde ut en kärnkategori som sedan relateras till andra kategorier (Bryman 2011). Under processen för öppen kodning gick vi igenom vårt material, våra transkriberingar av intervjuerna, och kodade materialet med hjälp av färger. Färgerna var till hjälp för att identifiera de begrepp som skapades under tiden vi gick igenom vårt material.

Efter kodningen var färdig fortsatte processen i en tematisk analys av allt material vi fått fram av kodningen. Bryman (2011) beskriver tematisk analys som ett generellt tillvägagångssätt vid analys av kvalitativa data där processen ofta är indelade i olika steg eller principer. Stegen innefattar:

1. Läs igenom valda delar som ska analyseras

Det är ett viktigt första steg eftersom det är nödvändigt att lära känna materialet för att kunna analysera det, därför är läsning en bra början av analysprocessen (Bryman 2011). Vi båda två läste igenom materialet och lyssnade igenom intervjuerna. Under transkribering av materialet identifierade vi intervjupersonerna genom att döpa varje person till intervjuperson 1-6. Detta gjordes dels för att anonymisera intervjupersonerna och för att vi enkelt skulle kunna koda materialet.

2. Inleda kodning av materialet

Grundläggande kodning görs i detta steg, ofta i öppen kodning eller initial kodning (Bryman 2011). I detta steg började vi, som tidigare nämnt, att använda oss av färger. Vi använde olika färger som vi kopplade ihop med begrepp och början till teman som vi sedan färgkodade för att enkelt kunna identifiera begreppen i textform.

3. Utveckla koder till teman

Här minskas antalet koder eftersom koderna sammankopplas med varandra utefter gemensamheter och det är vanligt att det börjar bildas teman i detta stadie (Bryman 2011). Vid den grundläggande kodningen gav vi varje färg ett namn som första namn på eventuell tema och vi utvecklade det arbetet genom att se likheter mellan de teman som redan uppstått.

4. Bedöma koder och teman av högre ordning

Detta steg innefattar ofta att eventuella underteman identifieras (Bryman 2011). Under arbetets gång sökte vi alltid efter eventuella underteman. Utgångspunkten var att vi hade ett flertal tänkbara teman som under tidens gång utvecklades till underteman desto mer vi skrev på vår resultat och analys.

4a. Namnge teman och eventuella underteman

Teman och eventuella underteman behöver namnges och det görs i detta steg. Namnen på temana ska spegla innehållet i temat (Bryman 2011). När vi namngav våra teman och underteman försökte vi namnge efter begrepp vi identifierat i våra intervjuer samt att ge temana ett bra och övergripande namn.

5. Undersöka tänkbara samband mellan begrepp och hur begrepp varierar

I detta fall ser man till om de olika begrepp man identifierat kan relateras till varandra i någon följd (Bryman 2011). Vi spenderade väldigt mycket tid på att jämföra det som intervjupersonerna svarat på vissa frågor för att försöka identifiera eventuella likheter och skillnader. Eftersom vi hade bra kännedom om våra intervjuer kunde vi enkelt se både likheter och skillnader i svaren från intervjupersonerna och relatera de olika svaren till exempelvis hur länge personerna hade arbetat som biståndshandläggare.

6. Notera insikter från föregående steg för att identifiera beskrivande av datan

Det är av vikt att det går att koppla de olika temana som framkommer under processens gång till forskningsfrågor och den litteratur som har använts (Bryman 2011).

6a. Säkerställa att de valda temana är betydelsefulla

Det är av stor relevans att temana är viktiga och betydelsefulla och därför dras det samband mellan olika teman och dess konsekvenser. Det är också viktigt att de olika temana har ett samband med den tidigare forskningen som presenterats i arbetet (Bryman 2011). Vi har identifierat teman som går att koppla till den tidigare forskning som vi har redovisat för men det är vid några enstaka gånger som våra intervjupersoner påpekat något som inte går att koppla till tidigare forskning. När en sådan situation har uppstått och vi har valt att redovisa det i vårt resultat och analys har vi ansett att det ändå har varit av stor vikt i vår studie.

5.7 Litteratursökning

För att hitta relevanta vetenskapliga artiklar för vår studie har vi använt oss av databasen SwePub. Vi valde att använda oss av svenska sökord (se bilaga 4) och vi kombinerade flera sökblock med *OR* för att vidga vår sökning ytterligare och få fram fler relevanta artiklar. Vid valde att avgränsa artiklarna till att studierna skulle vara genomförda i Sverige, efter år 2010. Genom sökningen kunde vi få fram flera artiklar som var relevanta kopplat till vårt syfte.

5.8 Arbetsfördelning

I denna uppsats är arbetsfördelningen uppdelad jämlikt då vi hade ett gemensamt ansvar över hela arbetet. Vi har delat upp arbetet under tidens gång där vi enskilt ansvarat över vissa delar av arbetet för att hela tiden fortsätta arbeta på uppsatsen. Vi ansvarade helt gemensamt över uppsatsen som helhet men vid vissa delar av arbetet har en av oss gjort mer och den andra mindre och det har sedan jämnat ut sig under arbetets gång. Sammantaget har arbetsfördelningen varit väldigt jämlik och välfungerande.

6. Resultat och analys

I följande avsnitt presenteras studiens resultat. Avsnittet är uppdelat i olika teman som framställts genom kodning och tematisk analys. Det första temat lagstiftning och lagändring fördjupar sig i handläggarnas handlingsutrymme relaterat till LSS-lagstiftningen och lagändringar i LSS-lagstiftningen. Det andra temat handlar om handläggarnas bedömningar avseende personkrets relaterat till våra vinjetter samt hur det påverkar deras handlingsutrymme. Det tredje temat handlar om handläggarnas bedömning avseende bedömning av personlig assistans och grundläggande behov relaterat till våra vinjetter samt hur det påverkar deras handlingsutrymme. Det fjärde temat avhandlar alternativa insatser till personlig assistans och vilket handlingsutrymme handläggarna har relaterat till insatser. Det femte temat fördjupar sig i hur tillgång till handledning påverkar handläggarnas handlingsutrymme. Citat från intervjuerna används för att tydliggöra LSS-handläggarnas tankar och känslor kring de berörda ämnena. I citaten kommer LSS-handläggarna att benämnas som Ip (Intervjuperson) med siffror 1 till 6. I löpande text skrivs det fullständiga ordet, intervjuperson, med siffror 1 till 6.

6.1 Lagstiftning och lagändring

Detta tema avhandlar LSS-handläggarnas syn på lagstiftningen och dess ändringar samt hur både lagstiftningen i sig och de nya lagändringarna påverkar deras arbete och handlingsutrymme. Temat är indelat i flertalet underteman för att ge en tydlig blick över ändringarna i lagen och hur de påverkar handläggarnas arbete.

6.1.1 Upplevelse av lagstiftningen i sin helhet

Lagen om särskilt stöd och service (1993:387), LSS, är den lagstiftning som reglerar LSS-handläggarnas arbete. I enstaka fall handlägger de personer vi intervjuat även enligt Socialtjänstlagen (2001:453), SoL, men LSS är den huvudsakliga lagen som handläggarna måste förhålla sig till när de utreder och fattar beslut gällande ansökningar om personlig assistans. LSS förändras och har förändrats sedan den uppkom likt andra lagar. Eftersom LSS är den lag som LSS-handläggare hela tiden tillämpar i sitt arbete är det viktigt att ta reda på hur LSS-handläggare upplever lagstiftningen.

För att ta reda på vad LSS-handläggarna anser om LSS-lagstiftningen frågade vi om de hade något de ville lägga till i lagen eller om det fanns någonting de ville ändra på. Sammantaget svarade intervjupersonerna att LSS-lagstiftningen är väldigt fyrkantig, särskilt vad gäller bedömningen av personlig assistans. Intervjuperson 6 nämner exempelvis att det är rörande personlig assistans som personen fattar flest avslagsbeslut. Lipsky (1980) beskriver genom begreppet gräsrotsbyråkrat hur människor som arbetar inom offentliga myndigheter fattar positiva och negativa beslut som påverkar den enskildes liv. Besluten bygger på lagar och myndighetens egna riktlinjer. Det går att tolka LSS-handläggarnas upplevelse av att fatta flest avslagsbeslut som att den fyrkantiga lagstiftningen stramar åt deras handlingsutrymme och att de av den anledningen inte kan göra andra bedömningar. Svensson, Johnsson och Laanemets (2023) beskriver att handlingsutrymmet påverkas av lagar och riktlinjer som begränsar eller vidgar gräsrotsbyråkraternas utrymme i sin profession. Intervjuperson 1 svarar likt intervjuperson 6:

“Dels så är lagstiftningen väldigt... Det är låst. Det är så här, har du inte detta när man då... uppfyller du inte alla fyra rekvisiten för personkrets 3 men då är det... Mm. Då får du ansöka om andra insatser. Och det är både skönt men det kan ibland också kännas lite att man inte... Jag kanske kände förr att man ändå... För vi fattar majoriteten i avslagsbeslut. För att personerna, kanske personer som ansöker, har absolut hjälpbehov. Men inte såpass omfattande att man har rätt till personlig assistans.” Ip 1

Likt intervjuperson 6 nämner även intervjuperson 1 att de fattar flest avslagsbeslut. Som tidigare nämnt nämner de flesta intervjupersoner att lagen är fyrkantig och menar på att detta är någonting som påverkar arbetet och den sökande negativt. Vissa svarar dock att lagens fyrkantighet är positivt och är en trygghet i arbetet:

“[...] Jag som sysslar med assistans har ju väldigt mycket detaljlagstiftning att utgå ifrån. Och på ett sätt kan det vara skönt för att jag vet vad lagen syftar till. Alltså vilka som ska få hjälp och hur den hjälpen... ska se ut eller vilken hjälp som kan ges. Och på ett sätt kan det vara en trygghet, liksom, om att man

sätter brukarens behov i relation till lagstiftningen och därefter fattar man sitt beslut.” Ip 5

I svaren vi får går det att dra en koppling till Wörlén (2010) studie som visar att LSS har en viktig roll i arbetet. Studien pekar även på att lagstiftningen bidrar med att både minska och öka handlingsutrymmet hos handläggare (Wörlén 2010). Resultatet från vår studie kan kopplas till Wörlén (2010) eftersom det går att tolka att intervjupersonerna i vår studie också menar att lagstiftningen är både bra och dålig och påverkar arbetet både positivt och negativt. Att lagstiftningen uppfattas som fyrkantig menar intervjupersonerna är på grund av att LSS är en detaljlagstiftning som är väldigt tydlig. Det är tydligt vad som förväntas av handläggaren i arbetet och det finner handläggarna som någonting positivt. Att lagstiftningen är så pass tydlig är också någonting som låser handläggarna i deras arbete och minskar handlingsutrymmet.

För att få reda på hur handläggarna själva uppfattar sitt handlingsutrymme frågade vi om de anser att de har ett stort eller litet handlingsutrymme. Svaren varierade lite, någon menade att de inte alls har stort handlingsutrymme och någon menade att handlingsutrymmet var ganska stort. Sammantaget tycker handläggarna att handlingsutrymmet är både stort och litet utifrån att det är stort i vissa situationer och litet i andra. Alla handläggarna påpekade att det är LSS-lagstiftningen som begränsar deras handlingsutrymme och refererar till att lagstiftningen är fyrkantig:

“Jag skulle säga att handlingsutrymmet är väldigt begränsat. [...] Alltså att det är en lag man behöver följa som är jättetydlig typ. Den är superfyrkantig och så vet man att ja men du får plats i den här lilla fyrkanten, men du får inte plats. Alltså den är jättetydlig. Och det är jättesvårt att böja på den fyrkanten. Den är där den är. [...] Så jag känner att det är inte så lätt som handläggare att... göra lite hur man vill och böja och fixa och trixa utan det är ganska tydligt hur lagen fungerar.” Ip 6

Här redovisar intervjuperson 6 hur hen upplever att LSS är väldigt fyrkantig och hur pass mycket det faktiskt påverkar handlingsutrymmet eftersom handläggarna styrda av LSS-lagstiftningen. Intervjuperson 5 menar likt intervjuperson 6, att lagstiftningen är detaljrik och begränsad och att det i sin tur innebär att handlingsutrymmet begränsas:

“LSS-lagstiftningen är väldigt detaljrik, eller jag upplever den som väldigt detaljrik. Och på så vis kan man ju säga att handlingsutrymmet begränsas, för man har så mycket att ta hänsyn till hela tiden.” Ip 5

Intervjuperson 4 påpekar detsamma som intervjuperson 6 och 5, att lagstiftningen begränsar handlingsutrymmet. Dock påpekar intervjuperson 4 också att det finns en möjlighet att påverka handlingsutrymmet och skapa handlingsutrymmet själv i sin yrkesroll:

“Jag hade nog sagt att vi har ett i det stora drag ganska begränsat handlingsutrymme utifrån att vi följer LSS som den är så är den ganska så klar. Rent generellt jämfört med till exempel socialtjänstlagen så hade jag sagt att vi har ganska begränsat

handlingsutrymme. Samtidigt så finns det ändå möjlighet till att påverka och ha ett eget handlingsutrymme.” Ip 4

Den generella upplevelsen av lagstiftningen som LSS-handläggarna har är att den är väldigt fyrkantig och tydlig, vilket medför både positiva och negativa konsekvenser i deras arbete. Handlingsutrymmet är både stort och litet och LSS-lagstiftningen påverkar handlingsutrymmet i stor omfattning eftersom det är LSS-lagstiftningen som styr handläggarnas arbete. Här går det att göra en koppling till Hultmans (2018) studie där resultatet visade att handläggarna uppfattar de riktlinjer som finns inom handläggningen av personlig assistans som så pass tydliga att de blir åtstramande och begränsande (Hultman 2018). Ytterligare en koppling som går att göra är till Johansson, Dellgran och Höjer (2023) som beskriver människobehandlande organisationer. Syftet med organisationerna är att främja välbefinnandet hos medborgare i det svenska samhället. Eftersom politiken och demokratin styr de människobehandlande organisationer så har det en direkt påverkan LSS-lagstiftningen som i sin tur påverkar LSS-handläggarnas handlingsutrymme i deras myndighetsutövning.

6.1.2 Upplevelse av förändrad lagstiftning

En del i den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2023 var ett tillägg i de grundläggande behoven för personlig hygien och regleras i 9 a § andra stycket LSS. Tillägget är kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser (KAM) som tillkom för de personer med psykisk funktionsnedsättning som behöver aktiverings- och motiveringsinsatser för att kunna tillgodose sina grundläggande behov. Huvudsyftet med lagändringen var att utöka rätten till personlig assistans för den enskilde (Socialstyrelsen 2022). För tjänstemän, även LSS-handläggare, är lagstiftning väldigt viktig eftersom det är lagen som styr vilka beslut handläggaren kan ta och vilka insatser som handläggaren kan bevilja. LSS-lagstiftningen påverkar LSS-handläggarnas handlingsutrymme och således gör även lagändringar det. Under intervjuerna var intervjupersonerna något oeniga om KAM har utökat deras handlingsutrymme och om det gynnar brukarna.

“[...] de får möjlighet att få assistans utifrån en till premiss och det är kvalificerade aktiverings- och motiveringsinsatser. Och där tror jag faktiskt att det gynnar dem. Det är ännu en möjlighet att kunna bedöma assistans på ännu en grund så att säga. Sen har jag inte bedömt det, så jag har inte jättestor erfarenhet av det. [...] Men i det långsiktiga så tycker jag det är positivt med lagändringen för att när vi väl lär oss hur man tänker och bedömer så kommer det ju gynna en större målgrupp. Så ja, det finns för- och nackdelar. Men jag tänker i det stora hela så är det ju mer fördelar.” Ip 6

Intervjuperson 6 nämner att KAM gynnar fler brukare eftersom det är ny grund att bedöma utifrån. Intervjuperson 6 har dock inte utrett ett ärende som berör KAM och det är viktigt att beakta i analysen av svaret. Intervjuperson 4 nämner någonting helt annat, nämligen att den ändrade lagstiftningen inte breddat handlingsutrymmet i dagsläget:

“Alltså just nu helt ärligt nej. Eftersom det är så pass, fortfarande nytt. Och vi har liksom... Det är svårt gällande KAM, för vi vet inte hur vi ska bedöma det fullt ut än. Vilket gör att man inte känner att man har handlingsutrymme till att göra det på egen hand. Men vi lyfter det ju i

grupp. Och om man ser något positivt är det att det är lite mer spelutrymme. Lite mer utrymme till att faktiskt... Fatta beslut utifrån vad vi tror, hur vi tolkar KAM. Men rent så för mig hade jag sagt nej. Nej. Just nu faktiskt.” Ip 4

Intervjuperson 4 nämner att KAM är svårbedömt för tillfället vilket gör att det är svårt att fatta beslut. Däremot skapar lagändringen en möjlighet till att pröva fler personer utifrån ytterligare ett behov och det skapar mer spelutrymme. Detta kan tolkas som att lagändringen i sin tur bidrar till att fler personer blir berörda av lagändringen men att det inte har breddat handlingsutrymmet. Detta kan kopplas till det Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) skriver om handlingsutrymme. De nämner att handlingsutrymmet både kan vidgas och stramas åt genom lagar och riktlinjer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021). Sammantaget svarar de flesta att de anser att KAM bidrar till att fler omfattas av lagstiftningen och kan få hjälp för ytterligare ett behov. Det är dock i nuläget svårbedömda ärenden och många som ansöker om personlig assistans, utifrån KAM, blir inte beviljade insatsen på grund av att det är svårbedömt.

Ett svar från en intervjuperson stack dock ut eftersom den personen menade att lagändringen, som är menad för att utöka rätten till personlig assistans, istället gör helt tvärtom. När frågan om lagändringen har påverkat intervjupersonens handlingsutrymme ställdes svarade intervjuperson 3 så här:

“Nej, jag vill väl slå ett litet... Jag tycker att den här lagändringen stänger ute en målgrupp som insatsen var tilltänkt till från början. Alltså de med fysisk funktionsnedsättning, det bara är liksom... Nu är det riktat mycket, mycket mer åt psykisk funktionsnedsättning. Jag tycker det är en sorglig utveckling. Man glömmer bort de andra.” Ip 3

Till skillnad från resterande svar gällande KAM sticker detta svar ut väldigt mycket eftersom de andra ansåg att KAM antingen bidrog med någonting positivt för den enskilde eller att ändringen inte bidrog med någonting negativt. Många anser att KAM har bidragit till en större öppenhet i lagstiftningen eftersom fler får möjlighet att bli beviljade personlig assistans. Eftersom KAM fortfarande är relativt nytt har ingen forskning, vad vi sett, gjorts rörande hur handläggare upplever att utreda och handlägga KAM-ärenden.

6.1.3 Användning av praxis

Någonting som är starkt relaterat till lagstiftning är praxis. Praxis är domar från högre domstolar som används som vägledning vid tillämpning av lagstiftningen. När en lag är ny kan det vara svårt att utreda och tillämpa lagen just eftersom den är ny. Allt utefter det uppstår praxis kan tjänstemän använda praxis som vägledning vid bedömningar eller liknande och på så vis bli säkrare i sina bedömningar. Staaf et al. (2023) har gjort en studie som framför att LSS-handläggare anser att det saknas tydliga riktlinjer och praxis, framför allt vid bedömningar gällande personlig assistans (Staaf et al. 2023). I Staaf et al. (2023) studie finns det en likhet med vårt resultat där det framkommit att intervjupersonerna anser att det inte finns tillräckligt, eller inte alls, med praxis kopplat till KAM. Intervjupersonerna menar att det inte har gått tillräckligt lång tid sedan lagändringen trädde i kraft och att det därför inte finns någon praxis gällande KAM, detta menar intervjupersonerna försvårar arbetet eftersom de fortfarande vet så pass lite om KAM:

“[...] Just när det gäller kvalificerade motiveringsinsatser, eller vi kallar det för KAM, förkortning. Där är ju fortfarande, alltså vi behöver ju fortfarande mer praxis på det. Vad går inom ramen för det? Och det pratar vi ju om. Vi ska ju dra alla de ärendena i grupp så att vi försöker ha en samsyn. Sen så är det ju svårt när det är nya lagar för att man vet inte riktigt. [...] Det är vad jag vet inte många som beviljas tid för KAM.” Ip 1

Intervjuperson 1 nämner att det inte kommit tillräckligt med praxis och att det är otydligt för dem vad som går inom ramen för KAM. Intervjuperson 1 nämner också att hen inte vet många som blir beviljade personlig assistans utifrån KAM just på grund av att det är osäkert kring vad som gäller vid bedömning av KAM. Två andra intervjupersoner nämner något som kan kopplas till det intervjuperson 1 konstaterar gällande att många inte blir beviljade tid för KAM:

“[...] kanske att man hellre fattar avslag för att sen få reda på att okej, nu har vi fått tydligheter kring att det är ett bifall, sök igen, då kommer du att få det. Än att man fattar ett bifallsslut och så har personen det hela livet trots att personen kanske inte hade haft rätt till det. Så jag tror man kör lite den varianten att man hellre avslår om man är jätteosäker. Det är lättare att fixa. Man kan ju bara ansöka igen.” Ip 6

Här menar intervjuperson 6 att de hellre fattar avslagsbeslut gällande KAM när de är osäkra på sina beslut och att detta är på grund av att det inte finns tydliga riktlinjer kring vad som gäller. Intervjuperson 3 är inne på ett liknande spår som intervjuperson 1:

“[...] Men det är just därför man kanske avslår... man kanske är lite hårdare i sina bedömningar för att det är det enda sättet vi kan få det prövat på.” Ip 3

Här går det att tolka att intervjuperson 3 menar att hen ger avslagsbeslut utifrån att ett avslagsbeslut kan överklagas och tillslut genereras i praxis eftersom det i nuläget inte finns tillräckligt mycket praxis. Att två personer nämner att de hellre ger avslagsbeslut kan tolkas som att de både har ett stort och ett litet handlingsutrymme. Lipsky (1980) menar att handlingsutrymme är något tjänstemän besitter och som kan ha en direkt inverkan på människors liv. De kan genom sina yrkesroller påverka både positivt och negativt på människors liv (Lipsky 1980). Ett avslagsbeslut är ett negativt beslut för individen som innebär att den sökta insatsen inte godkänns. I praktiken innebär det att om den enskilde ansöker om personlig assistans så gör handläggaren bedömningen att den enskilde inte uppfyllt kraven för insatsen. Det går att tolka att LSS-handläggarna har ett stort handlingsutrymme när de har möjlighet till att ge avslagsbeslut och vara hårda i bedömningar med syfte att skapa praxis. Det går och andra sidan att tolka att handlingsutrymmet är mindre eftersom handläggarna i första hand resonerar för ett avslagsbeslut för att inte riskera att bevilja någon en insats den inte har rätt till. Resultatet från Järkestig Berggren, Melin Emilsson och Bergmans (2019) studie visar också att det finns en möjlighet för tjänstemän vid bedömning av personlig assistans att vidga och begränsa handlingsutrymmet. Det finns enligt studien möjligheter för tjänstemännen att argumentera för att den enskilde ska eller inte ska bli beviljad personlig assistans (Järkestig Berggren, Melin Emilsson och Bergman 2019).

Utöver att handläggarna inte anser att det finns tillräckligt med praxis att använda sig av kopplat till lagändringar går det att avläsa att handläggarna sällan använder sig av praxis som vägledning i ärenden. Många intervjupersoner konstaterar att de vänder sig till kollegor, chef eller förste biståndshandläggare om de behöver vägledning i ärenden. Genom att samtala och be om råd skapar det ramar för handlingsutrymmet:

“Det är ju väldigt olika, men... Ett vanligt ärende där jag är lite osäker, tar jag en kollega. Är det lite mer avancerat, förste eller chef.” Ip 2

Vid detta tillfälle ställdes frågan var de vänder sig om de känner en osäkerhet i ett ärende, vad deras primära kunskapskälla är. Här går det att göra en koppling till Lipskys (1980) begrepp om gräsrotsbyråkrater och Johansson, Dellgran och Höjer (2023) som talar människobehandlande organisationer. Gräsrotsbyråkrater besitter ett handlingsutrymme och kan göra bedömningar som har en direkt påverkan på människors liv. Det kan skapa en osäkerhet hos gräsrotsbyråkraten eftersom denne har ett stort ansvar rörande någon annans liv. Man kan tolka det som att det är viktigt för LSS-handläggarna att kunna få vägledning i arbetet. Intervjuperson 6 nämnde inte praxis överhuvudtaget i svaret utan nämner endast kollega, chef eller förste biståndshandläggare som källa till vägledning.

Intervjuperson 6 svarar likt intervjuperson 2 att hen vänder sig till förste biståndshandläggare men relaterar ändå sitt svar till praxis:

“Jag brukar faktiskt gå till förste. För att vår förste i assistansteamet... [...] har väldigt lång erfarenhet och är väldigt insatta i praxis. Så det är lite så genväg till praxis.” Ip 6

Det är intressant att intervjuperson 6 väljer att vända sig till förste biståndshandläggare som en genväg till praxis, i stället för att själv vända sig till praxis som första källa. Vid en sammanställning av alla svar, där de flesta nämner att de vänder sig till förste biståndshandläggare eller annan kollega, går det att göra en tolkning att LSS-handläggarna har ett stort förtroende för kollegor och förste biståndshandläggare. Detta går att koppla till Nordgren et al. (2022) studie som visar att kollegor är den främsta kunskapskällan bland LSS-handläggare. Erlandsson (2014) redovisar ett liknande resultat. LSS-handläggare redovisar sällan till praxis i sina utredningar och det menar Erlandsson är på grund av att LSS-handläggare saknar kunskap om olika praxis.

6.2 Personkretsbedömningar

I följande tema kommer vi att redogöra för LSS-handläggarnas resonemang gällande personkretsbedömning utifrån våra två vinjetter. Vid utredning av LSS-insatser gör LSS-handläggarna två olika bedömningar. Inledningsvis utreds det om den sökande tillhör någon av de tre personkretsarna som anges i 1 § LSS. Om den sökande får ett avslag på personkrets så avslutas utredningsprocessen. Om den sökande bedöms tillhöra en av personkretsarna utreder LSS-handläggaren den sökta insatsen vidare. Samtliga LSS-handläggare gör bedömningen att Stina i vinjett 1 tillhör personkrets 1 utifrån att hon har autism och intellektuell funktionsnedsättning. Flera av LSS-handläggarna trycker även på att det måste finnas ett läkarintyg som styrker detta.

“Ja, hon har ju autism och en intellektuell funktionsnedsättning. Så länge där finns läkarintyg som har specificerat diagnoserna. [...] Så det tänker jag att hon tillhör personkrets 1”. Ip 1

Vid personkretsbedömning för Erik i vinjett 2 så anser alla LSS-handläggarna att Erik ska prövas utifrån personkrets 3 men att det är svårbedömt. Erik har multipel skleros (MS) och en kraftigt nedsatt syn. Flera av LSS-handläggarna förklarar att MS är en diagnos som det är svårt att göra en bedömning på. Intervjuperson 3 nämner att det är viktigt att ställa många frågor kring Eriks omvårdnadsbehov och hur mycket han klarar att göra på egen hand:

“[...] Jag skulle ju veta lite mer hur hans MS påverkar honom. För det är ju inte MS-en i sig som är funktionsnedsättningen. Funktionsnedsättningen är konsekvensen av diagnosen MS. Så där skulle jag veta lite mer. [...] Jag skulle vilja veta lite grann hur MS-en sitter på honom. Har han skov? Har han inte skov? Hur ofta är skoven? Hur påverkar det honom?” Ip 3

Intervjuperson 3 menar att det är de hinder som funktionsnedsättningen skapar som är underlaget vid bedömning av personkrets. Detta går i linje med Giertz (2012) studie där flera av handläggarna uttryckte att bedömning av personlig assistans för en person med en MS-diagnos var mer komplicerad (Giertz 2012). Vidare går vi in på de fyra rekvisiten¹, som beskrivs i 1 § 3 LSS, som måste vara uppfyllda för att tillhöra personkrets 3 och om de anser att Erik kan komma att uppfylla rekvisiten utifrån den information de har:

“[...] Jag upplever att jag kan gå händelserna i förväg och börja fundera på insatsen redan i samband med personkretsbedömningen. Och där får man lite påminna själv om att det är två helt olika saker och den ena föranleder den andra [...] Så jag får hela tiden påminna mig själv att jag måste se det till helheten och tänka bort assistansen i detta läget. Och då tänker jag ändå att han har rätt så stora behov av hjälp i sin vardag för att klara av, för att ta sig ut i samhället till exempel, för att vara delaktig i samhällslivet och utöva sina fritidsintressen. Ip 5

Intervjuperson 5 menar att man som handläggare ständigt måste göra en samlad bedömning av den enskildes hjälpbehov vid bedömning av personkretsen och se bortom bedömningen av insatsen, personlig assistans. Intervjuperson 3 nämner att det inte går att se de fyra rekvisiten som fristående i bedömningen utan att det är funktionsnedsättningen som ska vara alla fyra rekvisiten. Intervjuperson 3 menar att det går att bryta ner de fyra rekvisiten men att de fortfarande måste göra en samlad bedömning. Intervjuperson 3 berättar att alla rekvisit behöver vara uppfyllda för att få personkretstillhörighet:

“Det tar stopp. Om han bara uppfyller tre av fyra kriterier då är det kört. Då tillhör han inte personkretsen.” Ip 3

Likt intervjuperson 3 menar intervjuperson 4 att de fyra rekvisiten går in i varandra och att de gör en samlad bedömning. Intervjuperson 4 nämner dock att det är viktigt att se till hela

---

¹ Varaktiga funktionshinder som inte beror på normalt åldrande, stora som orsakar betydande svårigheter i daglig livsföring och därmed ett omfattande behov av stöd och service.

perspektivet. Om en person uppfyller tre av de fyra rekvisiten så kan man ändå försöka argumentera för att personen tillhör personkrets 3. Detta talar för att det finns möjligheter till att vidga sitt handlingsutrymme i en del fall.

“Visar det sig att... Ja, men stort, betydande men inte omfattande. Då är det svårt att ge det. Men som sagt, man kollar på hela perspektivet. Och det är det som är jätteviktigt. Och oftast är det liksom, har man tre av fyra... Så talar det mycket för... För att det faktiskt är att man har rätt till personkrets. Så jag tror ändå att jag hade försökt se till det stora perspektivet.”
Ip 4

Utifrån den information vinjetten ger gör samtliga LSS-handläggare bedömningen att Erik uppfyller rekvisiten varaktigt. Intervjuperson 4 beskriver att Eriks MS-diagnos inte kommer försvinna utan att han kommer bli sämre i sin sjukdom med tiden och att han därför uppfyller rekvisitet om att funktionsnedsättningen ska vara varaktig som anges i 1 § 3 LSS. Flera av handläggarna gör även bedömningen att rekvisitet stort är uppfyllt men att Erik kanske inte uppfyller rekvisiten för betydande och omfattande funktionsnedsättning eftersom han är självständig i många dagliga moment och det krävs att hjälpbehovet ska vara konstant. Intervjuperson 2 har dock en annan tanke:

"Varaktigt, absolut. Stort, det påverkar ju ändå just stora delar. Sen är det dem sista. Det är där jag isåfall tänker att det faller. Men jag tycker ändå att måste man få hjälp att ta sig till toaletten. Så tycker jag att man får börja tänka lite, då är det ändå ganska mycket hjälp.” Ip 2

Intervjuperson 2 nämner att Erik är på gränsen att tillhöra personkrets 3 men att hen ändå velat argumentera för att Erik tillhör personkretsen. Trots att det finns vissa moment som talar emot det så har Erik ändå ett dagligt behov av hjälp. Intervjuperson 2 berättar att om hen gjort bedömningen för ett par år sedan så hade personen fått avslag på personkrets. Men efter att kommunen har fått tillbaka en del domar från förvaltningsrätten där de bedömt att personen tillhör personkrets 3 medan kommunen gav avslag på personkrets så beskriver intervjuperson 2 sig själv som snällare i sina bedömningar. Intervjuperson 1 tar upp samma händelser och menar att kommunen kan se en skiftning sedan ett halvår tillbaka i hur förvaltningsrätten bedömer. Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) menar att socialarbetaren är styrd av bland annat organisationens regler och ramverk, och att det i sin tur påverkar handlingsutrymmet som socialarbetaren besitter i sin profession. Det går här att göra en koppling till byråkratiidealet där socialarbetaren ska sträva efter att bevilja den enskilde den hjälp den har rätt till och samtidigt förhålla sig till lagstiftningens ramar. Johansson, Dellgran och Höjer (2023) beskriver människobehandlande organisationer som kärnverksamheter inom välfärdssektorn som strävar efter att främja och förbättra människors välbefinnande. Det går att tolka resonemanget som intervjuperson 2 för som att förvaltningsrättens domar har vidgat LSS-handläggarnas handlingsutrymme till viss del vid bedömning av personkrets 3.

Vidare ställs frågan om LSS-handläggarna upplever att de har ett sådant handlingsutrymme att bedömningar av personkrets 3 kan skilja sig mellan olika handläggare. Intervjuperson 4 berättar att sin upplevelse av det är att alla handläggare är ganska samsynta och att det inte ska ha någon påverkan vilken handläggare du får. Intervjuperson 6 menar att handläggare ser

på saker på olika sätt men att handlingsutrymmet inte är jättestort. Intervjuperson 6 menar att lagen är tydlig och det finns domar som ofta är lika det ärendet man själv bedömer. Men flera av LSS-handläggarna tror att bedömningarna kan skilja sig då alla gör individuella bedömningar. Intervjuperson 2 berättar att det har skett en förbättring i samsynen vid bedömningar av personkrets men att handlingsutrymmet ändå upplevs vara så pass stort att det i en del fall går att argumentera för både bifall och avslag.

“Jag tror att det skiljer sig i oss. Absolut. Jag tror att vi har blivit bättre på det. Personkrets 3, om inte någonting är liksom, en person som är väldigt självständig eller behöver mycket hjälp så den här gråzonen mitt emellan, där kan man ändå tolka in lite. Man kan få det till ett bifall, man kan få det till ett avslag om man anstränger sig. Så det är lite klurigt faktiskt. [...] Det kan komma från en känsla man får när man möter personen. Nämen du tillhör nog inte personkretsen, du kan väl göra ganska mycket. Men sen på pappret kanske det är ganska dåligt. Men då vill man ändå... Inte än. Eller tvärtom. Man känner väldigt mycket för en brukare som man möter.” Ip 2

Intervjuperson 2 menar att mötet med den sökande kan ha en stor påverkan. Hjälpbehovet kan på pappret uppfattas på ett sätt men att LSS-handläggaren sedan får en annan uppfattning vid det fysiska mötet. Det går att göra en koppling till Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) syn på vilka faktorer som påverkar handlingsutrymmet. LSS-handläggarna är vanliga människor och deras handlingsutrymme påverkas ständigt av deras normer och värderingar samt klientens behov i kombination (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021). Det kan i praktiken innebära att handläggarna tolkar saker på olika sätt vilket gör att deras bedömningar kan se olika ut. Likt intervjuperson 2 nämner intervjuperson 4 att handlingsutrymme upplevs vara större vid bedömning av personkrets 3. Intervjuperson 4 nämner även ett annat dilemma som kan uppstå:

“[...] Just i personkretsbedömningen så kanske man känner att man har lite större handlingsutrymme. Men samtidigt så är det också väldigt svårt att få personkrets 3. Det är inte... eller svårt och svårt. Men det är mycket som ska till. Så det kan också leda till att man känner sig begränsad i sitt handlingsutrymme när man ser att en person behöver hjälp men att det inte är tillräckligt för att tillhöra personkrets 3 till exempel”. Ip 4

Det går att tolka citatet ovan som att det är mycket som ska stämma för att kunna bedömas tillhöra personkrets 3 utifrån den rådande lagstiftningen. Det kan leda till att LSS-handläggarna upplever en begränsning i sitt handlingsutrymme för att hjälpa personer som har ett tydligt hjälpbehov.

6.3 Personlig assistans och grundläggande behov

I följande tema kommer vi att redogöra för biståndshandläggarnas resonemang gällande de grundläggande behoven och deras bedömning av personlig assistans utifrån våra två vinjetter. Som tidigare nämnt i föregående tema så utreds den sökta insatsen vidare om den sökande tillhör någon av de tre personkretsarna. Om den enskilde har ansökt om personlig assistans så fortsätter LSS-handläggaren med att göra en bedömning kring de grundläggande behoven.

Flera av LSS-handläggarna har tankar och funderingar kring Stinas hjälpbehov. Intervjuperson 4 berättar att det är viktigt att ställa frågor gällande hur mycket Stina klarar och inte klarar att göra på egen hand. Det som talar för att Stina behöver personlig assistans är att det finns ett tydligt hjälpbehov. Däremot menar intervjuperson 4 att hjälpen kanske inte är tillräckligt omfattande vilket gör att Stina inte kommer att uppnå tillräckligt med tid. Intervjuperson 4 beskriver den personliga assistansen som väldigt styrd av tidsbedömningar:

“Det är svårt när man får liksom en sådan här bild. För att vi behöver ju... Eller våra utredningar är ju ganska omfattande. Och vi behöver ju ställa, eller behöver och behöver... men ofta ställer vi väldigt många frågor gällande behoven. Så att kolla övergripande är svårt att säga. För vi hade behövt veta vad hon klarar själv och vad hon inte klarar själv. För det vi utgår från är väldigt styrt av tid, minuter och timmar i assistansen. Och för att kunna bli beviljad assistans måste man ju komma upp i x antal timmar i grundläggande behov. Och det finns ju ingen så här bestämd nedre gräns. Men vi brukar säga runt sju timmar i veckan. Eller någonstans där brukar det landa. Så svårt att säga. Jag hade sagt 50-50”. Ip 4

Intervjuperson 6 berättar att det behövs ytterligare information om vilken form av stöd Stina behöver i varje moment. Intervjuperson 6 berättar att det behöver veta om Stina är i behov av handgriplig hjälp för att utföra de dagliga momenten. Är det möjligt att motivera henne till att göra det själv och i så fall i vilken omfattning behöver motivationen vara?

“Sen står det att hon behöver stöd med avtorkning och avtvättning av händer. Och då tänker jag, vad är det för stöd hon behöver? Är det att man handgripligen behöver föra hennes händer under vattnet? Behöver man handgripligen torka dem? Eller behöver man motivera henne till att göra detta själv? Och hur ser i så fall den motiveringen ut? Så där är det inte så tydligt. Man behöver ställa lite följdfrågor. Det står att hon kan äta och dricka själv och det är ju inte grundläggande utifrån att hon klarar av att göra det själv”. Ip 6

De flesta av LSS-handläggarna gör bedömningen, utifrån den information de har fått, att Stina troligtvis inte kommer kunna bli beviljad personlig assistans. De beskriver att det finns ett tydligt hjälpbehov men att när de räknar ihop tiden för de grundläggande behoven så kommer det inte att vara tillräckligt.

Vid bedömningen av de grundläggande behoven för Erik i vinjett 2 så resonerar flera av handläggarna utifrån den information de tagit del av att Erik är självständig i flera av de dagliga momenten. Det talar emot att Erik kommer bli beviljad personlig assistans. Intervjuperson 5 betonar Eriks svårigheter vid förflyttningar men menar att det inte kommer kunna bedömas som ett grundläggande behov. Vidare berättar intervjuperson 5 att om det är visat att Erik självständigt kan föra mat och dryck till munnen så kommer han inte bli beviljad tid för det.

“Han kan ändå vara rätt så delaktig vid duschmomentet. Det känns som att han kan klara nedre delen själv, men behöver

hjälp med övre delen. Vilket tyder på att han kanske hade behövt hjälp till viss del. Alltså kompletterande hjälp av en annan person i samband. [...] Han kan äta och dricka själv, vilket innebär att föra mat och dryck till munnen. [...] Men han behöver hjälp att bereda måltider, vilket också är ett övrigt behov. Vi snackar mycket övriga behov här när det gäller Erik. Det innebär att han med största sannolikhet inte kommer upp i så många minuter eller timmar på de grundläggande behoven. Vilket i sin tur indikerar på att han inte kan ha rätt till assistans”.
Ip 5

Intervjuperson 4 lyfter andra viktiga aspekter, nämligen gällande sjukdomsbilden och betydelsen av det fysiska mötet:

“Kring assistans. I dagsläget, för det är det vi får kolla på, gällande MSen, så hade jag ändå sagt att eftersom att förflyttningar inte är ett grundläggande behov, så hade jag ändå sagt att det lutar mot ett avslag. [...] På de grundläggande behoven. Utifrån den informationen som finns här. Sen är det som sagt, man kan ju träffa Erik. Och få en helt... Det är så bra att vi får mötena. Vi får ställa våra frågor, vi får träffa personen, vi får se personen i ett sammanhang. Det gör så mycket för en utredning. Men också ställa de frågorna vi vill ställa för att få bilden av det”. Ip 4

Intervjuperson 4 berättar att LSS-handläggarna gör sin bedömning utifrån hur sjukdomsbilden ser ut i dagsläget. Det innebär att Erik som har MS, vilket är en sjukdom som progressivt försämrar, kanske inte har rätt till personlig assistans i dagsläget men kan beviljas det i framtiden. Intervjuperson 4 menar att eftersom Erik är så pass självständig i de grundläggande behoven så lutar det mot ett avslag. Däremot beskriver intervjuperson 4 vikten av att ha ett fysiskt möte där LSS-handläggarna själva kan skapa sig en bild av hjälpbehovet och menar att det kan ha en betydande inverkan på utredning. Här går det att göra en koppling till Lipskys (1980) teori om gräsrotsbyråkrater. Lipsky (1980) menar att gräsrotsbyråkrater har ett handlingsutrymme som gör att de kan fatta beslut som kan ha en direkt påverkan på människor i behov. De styrs både av den offentliga myndigheten och sina egna erfarenheter och kunskaper (Lipsky 1980). Genom att ha ett fysiskt möte med den sökande kan LSS-handläggarna få en annan uppfattning av situationen och göra en egen bedömning. Trots att LSS-handläggarna styrs av både lagstiftning, praxis och sin förvaltning så kan de ändå använda sitt handlingsutrymme till att försöka argumentera för att den sökande faktiskt har ett stort hjälpbehov.

Vidare berättar intervjuperson 2 att den egna upplevelsen av handlingsutrymmet är ganska stort. Vid de tillfällen där en person ansökt om personlig assistans och det anses vara ett gränsfall menar intervjuperson 2 att det ändå finns möjlighet till att försöka påverka. Intervjuperson 2 berättar att hen upplever att yrkeserfarenhet samt att hen känner sig säkrare har gjort det möjligt för intervjuperson 2 att vidga sitt handlingsutrymme.

“Jag känner att jag har ganska stort handlingsutrymme. Jag måste ju hålla mig till vissa, till det som gäller. Men det finns ändå ett visst handlingsutrymme inom varje litet moment. Jag

tycker det. Och jag kan ändå... Inte handlingsutrymme så att jag kan bevilja assistans till någon som absolut inte har rätt till det. Men är det liksom ett gränsfall så kan man ändå försöka. Skulle personen må bra av och få det och det är ett gränsfall så kan man ju försöka få det dit”. Ip 2

Vidare nämner två av intervjupersonerna att vid bedömning av personlig assistans i samband med den nya lagstiftningen att det kan skilja sig mellan kommunen och Försäkringskassan. Intervjuperson 1 berättar att trots att de arbetar utifrån samma lagstiftningar så kan det vara så att Försäkringskassan har annan praxis att utgå från eller att de lyfter andra saker i grupp.

“[...] kanske att Försäkringskassan har valt att göra en annan bedömning. Utifrån sina... De har ju samma lag, men det är ju... Det är att deras praxis kanske ser annorlunda ut, eller hur de pratar med varandra. Så det är ju... tycker ju att det är... Där är det ju klurigt med de nya lagarna, att det tar ett tag för dem att sätta sig”. Ip 1

Intervjuperson 4 nämner att hen sedan tidigare har ifrågasatt varför det finns två huvudmän som utreder och bedömer personlig assistans. Intervjuperson 4 menar att utifrån ett brukarperspektiv så upplevs det bättre att det enbart finns en insats att vända sig till.

“Kring assistansen som jag fortfarande var såhär, why, är att det finns två huvudmän. Försäkringskassan och kommunen. [...] Där känner jag att det bästa, det bästa nog, tänker jag, utifrån brukarnas perspektiv är att det finns en huvudman. Och det är ju på väg. Det tar ju väldigt lång tid. Men att Försäkringskassan ska ta över all assistans. Och jag känner att det blir mindre förvirring. Det är kanske skönare för brukarna att veta att det finns en instans som gör besluten”. Ip 4

Att det kan skilja sig i bedömningarna av personlig assistans mellan huvudmännen kan tolkas som att handläggarna har ett stort handlingsutrymme. Det kan tänkas uppstå ett dilemma när olika instanser bedömer olika och den sökande kan börja ifrågasätta om deras beslut är rättssäkra. Likt resonemanget som intervjuperson 4 för i citatet ovan så finns det en del som talar för att den personliga assistansen enbart bör utredas och bedömas av en huvudman.

6.4 Insatser

I detta tema redovisas de insatser som LSS-handläggarna föreslår att Stina och Erik i vinjett 1 och 2 hade kunnat ansöka om både inom LSS och SoL, utöver personlig assistans. Att ha med i beaktning är att LSS-handläggarna som deltog i studien främst arbetar med personlig assistans. Samtliga LSS-handläggare har gjort bedömningen att Stina i vinjett 1 tillhör personkrets 1 utifrån att hon har autism och intellektuell funktionsnedsättning. Flera av LSS-handläggare berättar att om Stina inte hade beviljats personlig assistans så hade de sett LSS-boende som en alternativ insats. Även insatserna ledsagarservice, kontaktperson och daglig verksamhet lyfts som förslag på insats.

“Men jag tänker rent spontant att personkrets och ett boende. Tänker jag. Rent spontant. [...] Stina har ändå hjälpbehov att

man prövar utifrån boende. Annars är det ju lite så här ledsagarservice. Avlastar mamman lite i alla fall. Stina får liksom komma ut på aktiviteter. Eller kontaktperson. [...] Daglig verksamhet, jättebra insats också”. Ip 4

Vidare diskuteras alternativa insatser för Erik i vinjett 2. Intervjuperson 1 beskriver en annan viktig aspekt:

“För det som händer nu är att en person kanske har rätt så stora hjälpbehov men kommer inte upp i tid till assistansen. Då är man ju hänvisad till hemtjänst. Eller boende, enligt SoL, förstås. Och det är ju väldigt stor skillnad på att någon... Assistansen är ju också punktinsatser, egentligen ju. Men det är ju också skillnad på att ha samma personer som jobbar hos dig. [...] Sen tycker jag absolut också att det ingår i mitt handlingsutrymme ändå att jag känner att jag kan hänvisa folk till andra förvaltningar eller andra insatser som också kan funka.”. Ip 1

Intervjuperson 1 nämner att om Erik inte bedöms tillhöra personkrets 3 så är boende eller hemtjänst enligt SoL en alternativ insats. Vidare berättar intervjuperson 1 att det finns en betydande skillnad i de olika insatserna, hemtjänst enligt SoL och personlig assistans enligt LSS. Den personliga assistansen utförs i former av punktinsatser och det kan även hemtjänst enligt SoL göra som vid till exempel hjälp vid dusch, toalettbesök och så vidare. Men den personliga assistansen möjliggör även för den enskilde att välja sina personliga assistenter som kan arbeta kontinuerligt hos den enskilde. Här går det att göra en koppling till studien gjord av Egard och Hedvall (2021) där resultatet visar att brukarna uppfattar den personliga assistansen som en möjlighet till att leva jämlikt och självständigt snarare än att få sina behov tillgodosedda (Egard & Hedvall 2021).

Intervjuperson 1 berättar även att handlingsutrymmet inte begränsas till enbart de insatser man arbetar med utan att det även ingår att kunna hänvisa till övriga insatser och förvaltningar. Detta går i linje med Svensson, Johnsson och Laanemets (2021) tankar om handlingsutrymmet. De menar att handläggaren i sin yrkesutövning både har en skyldighet gentemot organisationen i form av att förhålla sig till de ramar som finns, men de har även en skyldighet gentemot klienten. Eftersom myndigheten strävar efter att hjälpa människor i behov så faller det naturligt för LSS-handläggarna att använda sitt handlingsutrymme till att göra det i den mån de kan (Svensson, Johnsson & Laanemets 2021).

6.5 Handledning

I följande tema kommer vi redogöra för LSS-handläggarnas upplevelse av den handledning och stöd de får under utredningsprocessen samt vilken påverkan det har på deras handlingsutrymme. Vid frågan om hur LSS-handläggarna upplever det stöd som ges svarar flera av handläggarna att de har en positiv upplevelse av det stöd som erbjuds. Intervjuperson 5 nämner att hen kan vända sig både till kollegor, chef och förste biståndshandläggare.

“Jag upplever absolut att jag får stöd i processen. Jag känner inte att jag sitter själv med det. Jag har stöd av sektionschef, jag har stöd av förste biståndshandläggare och jag har stöd i kolleger i form av ärendedragning men också genomläsning.

Det tänker jag är en viktig del i det hela. Så det känns som att vi har flera steg. Sen är det upp till mig hur många av de här olika... Den här olika hjälpen som jag väljer att ta del av. Men jag kan säga att det tas nästan alltid upp i grupp upplever jag”.
Ip 5

Flera av LSS-handläggarna nämner, liksom intervjuperson 5, att många ärenden diskuteras i grupp. Genom att diskutera i grupp kan det skapa en samsyn hos varandra. Intervjuperson 6 utvecklar resonemanget och menar att det är viktigt att dela med sig av sina egna erfarenheter och kompetenser till sina kollegor. Om alla fattar beslut på olika håll utan att diskutera med kollegorna så ökar chansen för att handläggarna fattar olika beslut. Intervjuperson 6 berättar att handlingsutrymmet kan upplevas vara så pass brett att det går att påverka individuella ärenden men att det är viktigt med samsyn:

“[...] Jag tycker det är jätte viktigt att vi ska som sektion och organisation fatta... beslut på samma premisser. Och det möjliggör de här ärendedragningarna till. Går man i sitt eget rum och bara fattar massa beslut utan att prata med någon annan så finns risken att man fattar olika beslut. Så det är därför det är viktigt för chefen och för organisationen att möjliggöra diskussioner, ärendedragningar, att man ser på det på samma sätt. Samsyn”. Ip 6

Att handläggarna har en positiv upplevelse av handledningen och stödet på arbetsplatsen kan tolkas som att det bidrar till att öka handlingsutrymmet. Johnsson, Svensson och Laanemets (2021) poängterar att handlingsutrymmet påverkas av olika faktorer där en av faktorerna är organisationens olika ramar (Johnsson, Svensson & Laanemets 2021). Här går det att tolka att möjligheten till handledning är en av dessa faktorer som organisationen påverkar. Om organisationen erbjuder bra stöd och handledning innebär det med stor sannolikhet att handläggarna till slut blir självständiga i sina beslut och att de kan ta bra och rättssäkra beslut. En organisation som inte erbjuder bra stöd och handledning kan även påverka handläggarna negativt. Det kan bland annat strama åt deras handlingsutrymme genom att de inte är självsäkra i sina beslut. Eftersom handläggaren som människa även påverkar handlingsutrymmet kan det resultera i att en osäker handläggare begränsar sitt handlingsutrymme. Det går därför att koppla handledning och handlingsutrymme till varandra där det är tydligt att de är beroende av varandra.

7. Diskussion

7.1 Resultatdiskussion

Personlig assistans är ett personligt stöd som ges till personer med funktionsnedsättningar som är i behov av hjälp med grundläggande behov. Stödet syftar, enligt FN:s artikel 19, till att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i samhället på lika villkor och leva självständigt. För att bli beviljad personlig assistans utreds och bedöms behoven av en LSS-handläggare. Syftet med vår studie är att undersöka LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av utredning och bedömning av rätt till personlig assistans för vuxna med funktionsnedsättning. Genom denna studie hoppas vi kunna bidra med en tydligare bild av

kommunala LSS-handläggares arbete med personlig assistans för vuxna. För att kunna göra det har vi utgått från dessa två frågeställningar: *Vilket handlingsutrymme upplever LSS-handläggare vid utredning och bedömning av personlig assistans?* och *Vilka dilemman identifierar LSS-handläggare i sin myndighetsutövning?*

Det har i studien framkommit att LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av deras handlingsutrymme är att de uppfattar handlingsutrymmet som både stort och litet. Handlingsutrymmet tar sig i uttryck i olika sammanhang och upplevelsen av handlingsutrymmet varierar också i olika sammanhang. Genomgående i vår studie kan vi se att LSS-lagstiftningen som den är idag och hur den förändras har en betydande roll i hur LSS-handläggarna upplever sitt handlingsutrymme. LSS-lagstiftningen är en lag som är väldigt fyrkantig och som påverkar LSS-handläggarnas dagliga arbete med att bedöma och utreda rätten till personlig assistans. Att LSS-lagstiftningen är så pass fyrkantig påverkar handläggarnas handlingsutrymme eftersom lagen styr och stramar åt deras arbete. Studien visar dock att handläggarnas handlingsutrymme är både stort och litet, men att lagstiftningen och praxis är centrala delar i arbetet som kan begränsa handlingsutrymmet. Vad gäller bedömning av personlig assistans har det i studien framkommit att fler känner ett stort handlingsutrymme i att de kan påverka beslut vid eventuella gränsfall. Vid bedömning av personlig assistans kan det uppstå gränsfall om personen har rätt till insatsen och vid sådana tillfällen visar studien att handläggarna har stort handlingsutrymme eftersom de har möjlighet att påverka beslutet åt båda hållen. Vidare går det att utläsa att handläggarna är något oeniga vad gäller deras handlingsutrymme relaterat till lagändringarna som trädde i kraft den 1 januari 2023, med fokus på tillägget av KAM. Studien visar att handläggarna dels anser att handlingsutrymmet utökats efter tillägget av KAM eftersom fler blir berörda av lagstiftningen och därför är det fler som har möjlighet att bli beviljade personlig assistans. Studien visar också att handläggarna dels anser att ärendena är så pass svårbedömda att de i nuläget inte alls breddar handlingsutrymmet. Att ärendena är svårbedömda visar också på ett dilemma hos handläggarna som inte känner att de kan bedöma och utreda ärendena fullt ut.

Vidare går det att utläsa av vår studie att LSS-handläggarna har delade meningar om sitt handlingsutrymme vid bedömning av personkrets 3. LSS-handläggarna är styrda av lagstiftningen och de fyra rekvisit som anges i 1 § 3 LSS. Genom att göra en samlad bedömning av hjälpbehovet skapar det möjlighet till att argumentera för att den enskilde tillhör personkretsen. En tydlig förändring i hur Förvaltningsrätten gör sina bedömningar för personkrets 3 har bidragit till att LSS-handläggaren kan vidga sitt handlingsutrymme. Studien visar att LSS-handläggarna i en del fall kan känna att deras handlingsutrymme begränsar dem i sin myndighetsutövning. Vad gäller bedömning av personkrets 3 så kan ett dilemma uppstå i de situationer där den sökande har ett tydligt hjälpbehov men inte uppfyller de fyra rekvisiten. Studien visar på att handläggarna har utrymme till att hänvisa till andra insatser och att handlingsutrymmet inte är avgränsat till de specifika insatser de främst arbetar med. Studien visar även på att tillgång till handledning i myndighetsutövningen leder till att LSS-handläggarna blir mer självsäkra i bedömning och beslut vilket i sin tur leder till utökat handlingsutrymme.

Avslutningsvis går det att säga att LSS-handläggarna upplever handlingsutrymmet vid utredning av rätten till personlig assistans som skiftande utifrån olika situationer. De kan i en del fall arbeta för att vidga sitt handlingsutrymme medan de i andra situationer är begränsade till bland annat rådande lagstiftning och riktlinjer. De dilemman som LSS-handläggarna identifierar i sin myndighetsutövning är relaterade till handlingsutrymmet. Studien visar att LSS-handläggarna upplever dilemman när handlingsutrymmet upplevs litet. I situationer där

det inte tillkommit tillräckligt med praxis eller där lagstiftningen upplevs för fyrkantig uppstår dilemman som försvårar LSS-handläggares beslut.

7.2 Metoddiskussion

Metoden för vår studie är den semistrukturerade intervjun i kombination med två vinjetter. Oberoende vilken metod som används så finns det både styrkor och svagheter i alla metoder som i sin tur påverkar forskningens resultat. Innan vi genomförde vår studie hade vi ingen erfarenhet av vinjetter och hur det kunde hjälpa eller stjälpa en studie. I denna studie har det endast varit positivt eftersom vinjetterna skapade utrymme för våra intervjupersoner att prata fritt utifrån ett fall som de inte hade en personlig relation till. Vi ville utforma vinjetter som inte var uppenbara för intervjupersonerna utifrån att både personkretsbedömning och bedömning av personlig assistans skulle vara svårbedömda. Vinjetterna gav oss också en bra utgångspunkt för att diskutera och ställa frågor utifrån vår intervjuguide som till viss del var utformad från vinjetterna. Något utöver vinjetterna som var positivt från intervjuerna var att vi fick utrymme till att ställa relevanta följdfrågor till intervjupersonerna eftersom vi förde en väldigt bra dialog mellan oss och intervjupersonerna.

En svaghet vi definierat är att vi sällan fick möjlighet att ställa samma följdfrågor till varje enskild person och att vi därför inte kunde få ett sammanställande resultat utifrån alla följdfrågor vi ställde under intervjuerna. Varje intervju utgick från samma intervjuguide med förberedda frågor men utifrån det som intervjupersonerna svarade så fick vi möjlighet att ställa olika följdfrågor, vilket för oss var väldigt intressant och gav oss genuina och intressanta diskussioner. Dock önskar vi att de första intervjuerna kunde kompletteras med samma typ av följdfrågor som de senare intervjuerna gav oss eftersom vi under de senare intervjuerna hade mer kunskap i situationen som intervjuare.

Avgränsningarna i denna studie har även påverkat oss både positivt och negativt. En stor avgränsning vi gjort i denna studie är att vi endast valt att studera kommunala LSS-handläggares syn på deras handlingsutrymme och inte de LSS-handläggare som arbetar inom Försäkringskassan. Utifrån en positiv synvinkel gav den avgränsningen oss ett bredare perspektiv på det kommunala arbetet med personlig assistans som vi inte hade fått om vi intervjuat tjänstemän inom både kommunen och försäkringskassan. Det negativa med avgränsningen är relaterat till det positiva. En studie rörande LSS-handläggare inom både kommun och Försäkringskassan hade troligtvis givit oss både breda och olika svar som varit väldigt intressanta att analysera. En stor del av den tidigare forskningen är också relaterad till försäkringskassans arbete och det hade därför varit intressant och bra att kunna jämföra våra eventuella svar med den tidigare forskningen.

Som tidigare nämnt valde vi att avgränsa vår studie till att enbart undersöka de kommunala LSS-handläggares upplevelser av sitt handlingsutrymme samt identifiera dilemman som kan uppstå. Eftersom vårt resultat visar att handlingsutrymmet kan variera beroende på situation och ärende så hade det varit intressant att undersöka handläggares upplevelser av fenomenet inom Försäkringskassan. En sådan studie kan möjliggöra för en bredare bild av hur handlingsutrymmet ser ut inom andra myndigheter och organisationer.

8. Referenser

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Egard, H. (2011). *Personlig assistans i praktiken. Beredskap initiativ och vänskaplighet*. Doktorsavhandling. Lund: Lund University.

Egard, H. & Hedvall, P O. (2021). "Tur att jag inte blev omprövad i år" - Samtal om ett villkorat liv med personlig assistans. *Nordisk välfärdsforskning*, 6 (1): 20-31.

Eriksson-Zetterquist, U. & Ahrne, G. (2022). Intervjuer. I: Ahrne, G. & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Erlandsson, L. (2014). *Rätt, norm och tillämpning. En studie av normativa mönster vid beslut enligt LSS på tre arenor*. Doktorsavhandling. Lund: Lund University.

Flaa, P., Hofoss, D., Holmer-Hoven, F., Medhus, T. & Rønning, R. (1998). *Introduktion till organisationsteori*. Lund: Studentlitteratur.

FN (2024). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Sweden**. Förenta nationerna.

FN (2017). *General comment No 5 on living independently and being included in the community*. Förenta nationerna.

Funktionshindersguiden (2024). *SoL och LSS vid funktionsnedsättning*. <https://www.funktionshindersguiden.se/lagar-och-myndigheter/sol-och-lss-vid-funktionsnedsattning/> [Hämtad: 2024-05-14].

Funktionsrätt Sverige. (2024). *Funktionsrättskonventionen: Sverige får hård kritik av FN*. <https://funktionsratt.se/funktionsrattskonventionen-sverige-far-hard-kritik-av-fn/> [hämtad 2024-05-02].

Försäkringskassan. (2024c). *Assistansersättning för vuxna*. <https://www.forsakringskassan.se/privatperson/funktionsnedsattning/assistansersattning-for-vuxna> [Hämtad: 2024-05-23].

Försäkringskassan. (2024a). *Vårt uppdrag*. <https://www.forsakringskassan.se/om-forsakringskassan/vart-uppdrag> [Hämtad: 2024-05-13].

Försäkringskassan. (2024b). *Vårt uppdrag inom assistansersättning*. <https://www.forsakringskassan.se/press/vart-uppdrag-inom-assistansersattning> [Hämtad: 2024-05-13].

Giertz, L. (2012). *Erkännande, makt och möten. En studie av inflytande och självbestämmande med LSS*. Doktorsavhandling. Växjö: Linnaeus University Press.

Hultman, L., Forinder, U., Fugl-Meyer, K. & Pergert, P. (2018). Maintaining professional integrity: experiences of case workers performing the assessments that determine children's access to personal assistance. *Disability & Society*, 33 (6): 909-931.

Hultman, L., Forinder, U., Öhrvall, A-N., Pergert, P. & Fugl-Meyer, K. (2019). Elusive Participation - Social Workers' Experience of the Participation of Children with Disabilities in LSS Assessments. *Scandinavian journal of disability research*, 21 (1): 38-48.

Jergeby, U. (1999). *Att bedöma en social situation. Tillämpning av vinjettmetoden*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Johansson, S., Dellgran, P. & Höjer, S. (2023). Inledning. I: Johansson, S., Dellgran, P. & Höjer, S. (red.) *Människobehandlande organisationer. Villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

Järkestig Berggren, U., Melin Emilsson, U. & Bergman, A.S. (2019). Strategies of austerity used in needs assessments for personal assistance – changing Swedish social policy for persons with disabilities. *European Journal of Social Work*. 24 (3): 380-392.

Lagrummet. (2019). *Rättspraxis*. <https://lagrummet.se/lagrummet/rattsprocessen-rattspraxis> [Hämtad 2024-05-23].

Larsson, M. & Larsson, L. G. (2024). *LSS 2024. Stöd och service till vissa funktionshindrade*. Stockholm: Gothia Kompetens.

Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Lundgren, A. & Sunesson, P-A. (2024). *Nya sociallagarna. Med kommentarer I lydelsen den 1 januari 2024*. Stockholm: Norstedts Juridik.

Nordgren, C., Andersson, L., Lingärde, S., Runesson, I. & Staaf, A. (2022). Need for knowledge - What, where and how? How social workers handle service and support for individuals with disability. *British Journal of Social Work*, (52): 4108-4126.

Rennstam, J. & Wästerfors, D. (2015). *Från stoff till studie: om analysarbete i kvalitativ forskning*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 1971:291. *Förvaltningsprocesslag*.

SFS 1974:152. *Om beslutad ny regeringsform*.

SFS 1993:387. *Om stöd och service till vissa funktionshindrade*.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*.

SFS 2010:110. *Socialförsäkringsbalken*.

SFS 2017:900. *Förvaltningslag*.

Socialstyrelsen. (2021). *Handläggning och dokumentation. Handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2007a). *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade - LSS*. https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2007-114-49_200711429.pdf [Hämtad: 2024-04-04].

Socialstyrelsen. (2022). *Meddelandeblad. Nya bestämmelser om personlig assistans i LSS*. Nr. 9. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2007b). *Socialt arbete med personer med funktionshinder. Förslag till kompetensbeskrivning för handläggare*. Stockholm: Socialstyrelsen

StAAF, A., Andersson, L., Lingärde, S., Nordgren, C. & Runesson, I. (2023). Oförutsebar rättssäkerhet: En granskning av handläggning enligt LSS. *Retfærd: Nordisk Juridisk Tidsskrift*, 46 (4): 71-86.

Svensson, K., Johnsson, E. & Laanemets, L. (2021). *Handlingsutrymme. Utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & Kultur.

SÖ 2008:23.

SÖ 2008:26.

Vetenskapsrådet. (2022). *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet.

Wörlén, M. (2010). Att prioritera i socialtjänsten - Om kommunalt handlingsutrymme och beslutsfattande. *Socialvetenskaplig tidskrift*. (1): 28-45.

Rättsfall

HFD 2018 ref. 13

9. Bilagor

Bilaga 1

Projektets titel: LSS-handläggares arbete med personlig assistans: Handlingsutrymme och dilemman	Datum: 2024-04-03
Studieansvariga: Olivia Comstedt & Thea Johansson	Studerar vid Malmö Universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000
E-post: olivia.comstedt@gmail.com theaj@hotmail.se	Utbildning: Socionomprogrammet Nivå: Grundnivå

Hej! Vi heter Olivia Comstedt och Thea Johansson och studerar sjätte terminen på socionomprogrammet på Malmö universitet och vi ska nu skriva vår C-uppsats.

Syfte

Det övergripande syftet är att genom en kvalitativ studie undersöka LSS-handläggares upplevelser och erfarenheter av utredning och bedömning av rätten till personlig assistans för vuxna med funktionsnedsättning. Våra centrala frågeställningar i studien är:

- Vilket handlingsutrymme upplever LSS-handläggare vid utredning och bedömning av personlig assistans?
- Vilka dilemman identifierar biståndshandläggare i sin myndighetsutövning?

Genomförande

Studien kommer genomföras med semi-strukturerade intervjuer av cirka 6-8 stycken. Intervjuerna tar cirka 1 timme och sker på lämplig plats där intervjupersonen känner sig mest bekväm. Vi önskar, med intervjupersonens samtycke, att spela in samtalen för att kunna arbeta med materialet. Deltagandet i studien är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta ditt deltagande.

Konfidentialitet och nyttjanderätt

Allt material från intervjuerna kommer att anonymiseras i studien och samtliga uppgifter som kan härleda information till specifika personer kommer därför att ändras eller tas bort. Konfidentialitet eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av materialet. Materialet förvaras så att det bara är åtkomligt för oss som är undersökningsledare. Om intervjupersonen önskar kommer det vara möjligt att ta del av materialet när studien är avslutad.

Handledare

Hanna Egard, hanna.egard@mau.se

Härmed tillfrågas du om deltagande i denna studie.

Bilaga 2

Samtyckesblankett

Samtycke från deltagare i projektet

Projektets titel: Handlingsutrymme och dilemman: LSS-handläggares arbete med personlig assistans	Datum: 2024-04-24
Studieansvarig/a: Olivia Comstedt Thea Johansson Epost: olivia.comstedt@gmail.com theaj@hotmail.se	Studerar vid Malmö universitet, Fakulteten vid hälsa och samhälle, 205 06 Malmö, Tfn 040-6657000 Utbildning: Socionomprogrammet

Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:

Datum:.....

Deltagarens underskrift:.....

Bilaga 3

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

- Hur gammal är du?
- Vilken/vilka utbildningar har du?
- Vad fick dig att vilja arbeta som handläggare inom LSS?
- Hur länge har du arbetat som LSS-handläggare?
- Vad upplever du är positivt med ditt arbete?
- Kan du beskriva dina arbetsuppgifter i stora drag?

Frågor till vinjett 1:

- Hur tänker du kring personkretsbedömning i detta fall?
- Hur tänker du kring bedömningen av den grundläggande behoven?
- Lagändringarna som trädde i kraft 1 januari 2023 (kvalificerade aktiverings- och motivationsinsatser, egenvård på grund av vissa medicinska tillstånd, ändrad åldersgräns avseende förutsättningarna för personlig assistans från 65 till 66 år) upplever du att ändringarna i lagstiftningen har utökat ditt handlingsutrymme?
Följdfråga/tilläggsfråga: Finns det tillräckligt med praxis för att kunna göra en rättssäker bedömning?
- Ser du några utmaningar eller dilemman som kan uppstå i detta ärendet? (Finns det något som talar för/emot personlig assistans?)

Frågor till vinjett 2:

- Hur tänker du kring personkretsbedömning i detta fall?
- Hur tänker du kring bedömningen av personlig assistans i detta fall?
- Vid bedömningen av personlig assistans utifrån personkrets 3 måste behoven vara stora, varaktiga, omfattande och betydande. Om dessa krav inte uppfylls kan det anses som att de övriga förutsättningarna vid bedömningen inte är av betydelse. Anser du att detta påverkar ditt handlingsutrymme?
- Skiljer sig bedömningen vid personkrets 3 åt mellan handläggare?)
- Ser du några utmaningar eller dilemman som kan uppstå i detta ärendet?

LSS-lagstiftningen och dess tillämpning

- Berätta om möjligheter till någon form av handledning i samband med dina LSS beslut? I så fall av hur och av vem?
- Om du hade chansen att ändra eller lägga till något i lagen, vad skulle det vara?

Bedömning av personlig assistans

- Hur skulle du beskriva ditt handlingsutrymme vid bedömning av personlig assistans?
- Har du något annat du vill lägga till eller lyfta fram?

Bilaga 4

Sökord

(personlig assistans* OR personlig assistent) AND (funktionshind* OR funktionsnedsättning* OR funktionsnedsatt* OR funktionsvariation*) AND (LSS OR Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade) AND (biståndshandläggare* OR biståndsbedömare OR handläggare* OR socialsekreterare* OR socialarbetare*)